

SIYASİ İLİMLERDE GELİŞİM EĞİLİMLERİ

BİRLEŞİK AMERİKA, İNGİLTERE, BATI ALMANYA VE FRANSA'DAKİ ÇALIŞMALARIN MUKAYESELİ İNCELENMESİ

Yazan: Doç. Dr. Nermin ABADAN

GİRİŞ

Siyaset ilmi, bir yandan insanlığın ilgisinin toplandığı en eski konudur, öte yandan sistematik anlamda dünyamızın en yeni ilimlerinden biridir. Diğer manevî ve sosyal ilimler sürekli bir gelişim sonucunda ondan birer birer kopmuşlardır. Tarih ve istatistik, hukuk ve sosyoloji, psikoloji ve ekonomi, bunlar hepsi bir zamanlar Aristo'nun «ta politika» olarak vasıflandırmış olduğu kavrama dahil bulunuyorlardı. «Polis» dünyası, beşerî cemaatin dünyası idi. Bu toplum hayatı ferdin üstünde ve ötesinde en yüksek ve hâkim yeri işgal ediyordu, bu yüzden toplum bilgisi de o devirde bütün bilgilerin anası sayılıyordu. Bugün bütün ilimlerin, dolayısıyla siyasî meselelerle meşgul oldukları devrimizde, Aristo'nun bu görüşü, apayrı bir açıdan da olsa, yeni bir muhteva kazanmaktadır.

Uzun yüzyıllar boyunca siyasî ilimler kasden ihmal edilmiştir. Radikal liberalizm siyasî fenomenlere bağımsız ilmî bir hüviyet kazandırmak istemiştir. Bu düşünüşe uygun olarak devlet tabii yolda gelişen bir toplum olarak ekonomisinin sadece gece bekçiliğini yapacaktı. Marksist teoride ise devletin gece bekçiliği, sosyalist bir gelecekte gerçekleşecektir; komünist toplumda ideal hedef olarak gösterilen devletin infisahı, siyasî olayların mahiyetinin kavranılmamış olduğunun en açık örneğidir. Liberalizm olsun, sosyalizm olsun, çok defa siyasî düzen ve egemenlik anlamını lâıkiyle kavramakta geciktiler, yine aynı şekilde bu doktrinler hürriyet ve sosyal işbirliğinin ancak belli bir düzende gerçekleşebileceğini kavrayamamışlardı. «Teşkilât» kelimesinin - C. J. FRIEDRICH'in isabetle belirttiği üzere - mekanik bir tadı vardır, fakat teşkilâtsiz

hiçbir kollektif teşebbüsü yöneltmeğe imkân yoktur. Yalnız teşkilâtlanmış bir cemaat, bir «communita ordinata» olarak devam edebilir.

Siyasî ilimlerin çok uzun zamanlar boyunca ihmal edilmesi, son derece sakıncalı durumlar yaratmıştır. Yirminci yüzyılda, sözde tabii çerçevede gelişebileceği sanılan toplum ve ekonominin kucağında müfrit bir takım siyasî kuvvetler belirmiştir. Bu hayal kırıcı yeni belirtiler birçok düşünürler tarafından irrasyonel kavramlarla izah edilmek istenmiştir. Siyasetin bir kader işi olduğu, siyasî olaylara bazı şer kuvvetlerinin hâkim olduğu iddia edilmiştir. Bütün bu açıklamalarla insanoğlunun siyasete karşı âciz olduğu, aslında başa çıkılması imkânsız bir takım sihirli kuvvetlerle karşı karşıya olduğu söylenmek istenmiştir. Bu görüşü paylaşanlara göre siyaset bir sanattır, başka bir deyimle mümkün olanın sanatıdır. Bu takdirde siyaset ancak doğuştan bazı kabiliyetlere sahip ve uzun deneyler sonunda bazı maharetler edinmiş kişiler tarafından başarılabilir.

Bütün bu iddiaların aksine olarak siyasî ilimler, Aristo'dan bu yana, dünyanın akıl yolu ile idrak edilebileceği tezini savunmuşlardır. Düzen ve siyasî teşkilâtlanma, iktidar ve egemenlik araştırılabilir nesnelere, rasyonel inceleme ve açıklamalara karşı açıklanmaktadır. Şükadur ki, bu rasyonel ilmin idraki için son derece önemli bir şartı vardır. Siyasî ilimler ancak hür bir devlet düzeninde gelişebilir, çünkü araştırdığı konular, siyasî iktidarı elde bulunduranların genellikle saklı tutmak istedikleri hususlardır. İşte bu sebeptendir ki bu ilim dalına mutlakîyetçi monarşi devrinde hemen hiç itibar gösterilmemiştir, totaliter diktatörlüklerde ise adı geçmemektedir. Bu ilim Onyedinci Yüzyılda hâkimiyetin sırları olarak vasıflandırılan «arcana imperii» yi tenkitçi bir süzgeçten geçirip, öğretilen sistematiğe kavuşturma emelindedir. Bilgi sosyolojisi açısından hareketle bu ilmi anayasalı demokrasiye izafe etmek gerekir. Bu sebeple ilk gelişimi kadîm Atina'ya uzanan siyaset ilminin ikinci olgunluk devresi yeni çağa rastlamaktadır. Bu alanda anayasalı cumhuriyetçi Floransa ilk basülbedelmeyi yaratmış, onu çok geçmeden İngiltere ve Fransa'daki meşrutiyetçi idareler takip etmiştir. Bununla beraber gelişiminin en üstün şeklini, kuruluş tarihinden bu yana değişmeyen bir anayasa sistemine sahip Birleşik Amerika'da idrak etmiş, yirminci yüzyılda ise demokratik düzenli Batı Avrupa memleketlerinde de önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu araştırma ile ulaşmak istedi-

ğimiz hedef, siyaset ilminin Birleşik Amerika, İngiltere, Almanya ve Fransa'daki gelişim trendini ana çizgiler halinde özetlemeğe çalışmaktır.

A — BİRLEŞİK AMERİKA'DA SİYASİ İLİMLER

1 — XIX Yüzyılın çeşitli fikir akımları :

Amerikalılar XIX yüzyıl boyunca geliştirmiş oldukları anlayışa sistemini çok başarılı bir uygulamışa kavuşturmakla beraber, siyasî düşünce alanında hayli verimsiz kalmışlardır. Jefferson'dan bu yana fikir hayatı kendi kendini tekrar eden, kısır bir hale gelmiştir. Geçen yüzyılda Amerikan demokrasisinin en isabetli tahlili Yeni Dünyaya dokuz ay gibi kısa bir ziyaret yapmış olan Fransız yazarı Alexis de Tocqueville'in kaleminden çıkmıştır (1).

Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru siyasî ilimlerle ilgili olarak en dikkate değer yerli düşünceleri hiç şüphesiz Woodrow Wilson ortaya koymuştur. Her ne kadar Wilson geniş ölçüde İngiliz devlet adamı Burke ve düşünür Bagehot'un etkisi altında kaldığını her fırsatta belirtmekten çekinmemişse de siyasî ilimler alanında uyarıcı ve düşündürücü fikirler ortaya koymuştur. Daha başlangıçtan itibaren, âdeta insiyakî olarak siyaset meselelerinde evrimci görüşü benimsemişti. Nitekim «**Birleşik Amerika Devletleri anayasa hükümeti**» adlı eserinde «Yaşayan siyasî müesseseler yapı ve uygulanış bakımından Darwinci bir karakter taşımalıdır» düşüncesini ortaya atmıştı (2). Böylece Wilson'un felsefesine hâkim olan ana düşüncelere göre siyasetin incelenmesinde tümden gelim (deduction) usulleri yerine tüme varım (induction) metodunun uygulanması şarttır. Onun deyimi ile «Kitaphıklar yerine, sokaklar, salonlar, kulüpler, bürolar, parlâmento koridorlarında olup biten siyasî olaylar sistematik bir şekilde incelenmelidir.»

Gerçekten de Birleşik Devletlerin ilmî çevreleri siyasî meseleleri ilk önce geleneksel bir şekilde ele alıp, problemleri tasvirî ve tarihî açıdan işlemişlerdir. 19 cu yüzyılın ikinci yarısından itibaren

(1) Türkçe dilinde çıkmış *Seçme Yazılar* için bk.: Alexis de Tocqueville, Amerika'da demokrasi, Siyasî İlimler Derneği yayınları, No. 4, Çev.: Taner Timur, İstanbul.

(2) Woodrow Wilson, *Constitutional Government in the U.S.* Sh. 56-57; Ayrıca bk: Woodrow Wilson'dan *Seçme Parçalar*, Çev. Nermin Abadan, Siyasî İlimler Derneği yayınları No. 1, İstanbul, 1962.

ren ideal - hukukî gayelere doğru yönelen bu tip tasvirî çalışmalar gittikçe yerlerini *mevcut siyasî fiilî durumların* tesbitine tenketmişti. Bu açıdan hareket eden siyasî bilimciler herşeyden önce müesseseleri ele alarak, hükümet sisteminin şekli vetiresi ile meşgul olmuşlardı. Araştırmalarına çoğunlukla normatif ölçüler hâkimdi. Bu görüşü paylaşanlara göre hükümet sistemi çeşitli şahsî sâiklerin tesirile hareket eden fertlerin meydana getindikleri karşılıklı bir münasebet örgütü olmayıp, mücerret bir bütündü. Dolayısıyla gelenekçiler herşeyden önce kütüphane materyeli sayılan parlâmento konuşmaları, mahkeme kararları, kanunlar, gazete yorumlarına önem veriyorlardı. Bu geleneksel çalışmalar metodolojik alanda gelişmekle beraber, başlıca üç noktada hissedilir noksanlar açığa vuruyorlardı.

- a) Araştırılan konunun müessesesevî ve statik cephelerinin tercihan incelenmesine karşılık sosyal psikoloji ve dinamizm unsurları ihmale uğruyordu;
- b) Belli bir sistem ve ona bağlı itinalı çalışma usullerinin yokluğu sebeble metodolojik eksiklikler göze çarpıyordu, nihayet:
- c) Bilim adamının benimsediği normatif değerler, çalışmaları aşırı derece etkiliyordu.

Willson işte bu klâsik çalışmalara karşı bir tenkit savaşı açmak suretiyle taze ve yeni bir atmosferin yayılmasına hizmet etmişti.

Birleşik Amerika'da siyaset konularını ilmî bir hüviyete sokan ikinci önemli cereyan, pragmatizm olmuştur. (3). Esasen ondokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde bütün Batı dünyasında siyasî olayların pragmatik açıdan tahlili saha kazanıyordu. İngiltere'de bu yönde yapılan çalışmalara Sir Henry, Walter Bagehot, Almanya'da Kohler ve Roscher önyak oluyorlardı. Fransız - Prusya harbinden kısa bir zaman sonra Paris'te «Ecole Libre des Sciences Politiques» kuruldu, İngilterede' bunu «London School of Economics» takibetti, Birleşik Devletlerde ise bu hareketin öncülüğünü Columbia ve John Hopkins Üniversitelerinin Siyasî İlimler Fakülteleri yapmışlardır. Pragmatik cereyan, evrimci görüşe nispet-

(3) Henry Steele Commager, *The American mind*, New Haven, Yale University Press, Sh. 324.

le daha direkt ve seri sonuçlar doğurdu. Zira evrimcilik, felsefî bir vaziyet alış olmasına karşılık, pragmatizm, tahlil ve çözümler gerektiriyordu. Siyasî müesseselerin teorisinden çok mekanizmalarını araştırıyor; rüşvet, ehliyetsizlik ve hükûmet aczinin sebeplerini ahlâkî kurallar yerine âmme idaresi, ekonomi, psikoloji alanlarında araştırıyordu. Frank J. Goodnow'un belirttiği üzere «siyasî ilimler öğrencileri fırsatçılığın da güdülebilecek bir siyaset olduğunu kabul ederek, her yerde ve her devirde uygulanabilen genel teorilerin bazen iyilikten çok kötülüğe hizmet edebileceği» düşüncesinin savunucusu kesildiler. Böylece bütün siyasî müesseseleri birer birer lâboratuvarlara çağırıp, onları ilmî testlere tâbi tuttular. Onlar yazılı olduğu kadar yazısız anayasaların, yasama meclisleri, ve hükûmet büroları kadar parlâmento koridorları, vergi daireleri kadar banka ve korporasyonlarla ilgileniyorlardı. Ostrogorski ve Merriam'ın teşviki ile siyasî partilerin iç bünyesini incelemeye başladılar. Brook Adams ve J. Allen Smith, onlara kazaî içtihatları, belirli bir ekonomik ve siyasî ortamın mahsulü olarak değerlendirmeye öğrettiler; Frank Goodnow ve W. F. Willoughby ile birlikte ise kuvvetler ayrılığı prensibini ilk defa ihtiyaçlara uygun olarak intibak etmesi gereken bir hükûmet yapısı açısından ele aldılar.

Bu çalışmalarında kendilerine en çok yardımda bulunan komşu disiplin olarak istatistik ilmi olmuştur. Bir bakıma denilebilir ki, pragmatistleri, geleneksel siyaset bilimcilerden en fazla ayıran husus, istatistik materyelinin kullanılışıdır. Calhoun ve Lieber gibi gelenekçi Amerikalı bilginler gerçi tezlerini destekleme amacı ile «olayları» zikretmekten çekinmiyorlardı, fakat «bu olayları» hemen hiçbir vakit «rakamlarla» birlikte desteklememişlerdi.

Pragmatistler fikir alanında belirli bir okul (école) den çok bütün bir eğitim sistemi temsil ediyorlardı. Önderlerinin büyük bir kısmı, âmme işlerinde pratik tecrübeler kazanmış kimselerdi. Hallkoyu konusunda «müessir çoğunluk» teorisinin sahibi olan A. Lawrence Lowell, Harvard Üniversitesine katılmazdan önce yirmi yıl boyunca avukatlık yapmış ve şöhretli eseri olan «**Kara Avrupasında hükûmet ve parti sistemleri**» adlı eserini kaleme almıştı. Hükûmetle siyasî partiler arasındaki münasebetleri «**Amerikan Siyasetinin Doğuş ve Gelişimi**» adlı kitabında ilk defa tahlil etmiş olan Henry Jones Ford, Woodrow Wilson tarafından bir gazetenin yazı masasından çağrılarak Princeton Üniversitesine iltihak etmişti. Hâkimiyet teorisinden hareketle siyasî partilerle oy verme dav-

ranışını incelemiş olan Charles E. Merriam, bütün hayatı boyunca belediye işlerinde faal bir rol oynamıştı. Âmmeye idaresinin geliştirilmesinde büyük hizmeti dokunmuş olan W. F. Willoughby çalışma bakanlığında uzmandı. Frank Goodnow ise sadece üniversite rektörlüğü görevini ifa etmemiş, idarenin reorganizasyon amacı ile kurulmuş komisyonlarda görev almış, ayrıca yabancı hükûmetlere müşavirlik etmiştir. Pragmatistler kısa bir zaman içinde siyasî ilimler alanına öylesine hâkim oldular ki siyasî fikirler teorisi bir devir boyunca tamamen değerden düştü. Nitekim Charles E. Merriam ünlü «**Sistematik Siyaset**» adlı eserinin önsözünde bu kitapla «menfaat grupları ve iktidar münasebetleri, haberleşme şekil ve maharetleriyle siyasî şahsiyetleri konu alan siyasî vetirenin tümünü inceliyenlere» hitap ettiğini belirtmektedir.

Birleşik Devletlerde siyasî ilimleri modernleştiren üçüncü önemli faktör, «menfaat grupları ile iktidar münasebetleri» önemini kabulü şeklinde özetlenebilir. Bu gerçek herne kadar «**Amerikan Anayasası Üzerinde Tartışmalar (The Federalist)**» adlı eserde Hamilton ve Madison tarafından belirtilmiş (4), Jefferson'un düşüncelerinden kuvvet alarak bir siyasî parti kurulmuşsa da, mesele öz itibarıyla akademik çevrelerin açık ihmaline uğramıştır. Daha 1913'te Beard'in meşhur eseri «**Anayasanın Ekonomik Tefsiri**» kibar çevrelerde bir nevi terbiyesizlik ya da küfür olarak karşılanıyordu.

Siyasî olayların ekonomik olaylarla birlikte mütalea edilmesi zorunluluğu bilhassa Amerikan basını tarafından şiddetle ileri sürüldü. Bu ısrarlı telkinlerin sonucunda siyasetin ekonomik temelleri konusunda yapılan akademik tahliller ilim dünyasına Thorstein Veblen'in «**Varlıklı Sınıfın Teorisi**» ve Arthur F. Bentley'in «**Hükûmet Vetiresi**» (1908) başlıklı eserlerini kazandırmıştır.

Şu halde denilebilir ki, Amerika'da siyasî ilimlerin gelişmesi bir yandan fikrî cereyanların yayılmasına, öte yandan yeni dünyada fizikî sınırların kesinleşmesine, bu kıtanın artan ölçüde endüstrileşip, şehirleşmesine bağlanabilir.

2 — Amerikan Siyasî İlimler Derneğinin rolü:

Amerikan Siyasî İlimler Derneğinin kuruluşu da bu devreye

(4) Hamilton, Madison ve Jay, *Anayasa üzerine düşünceler, Federalistlerin makalelerinden seçmeler*, Siyasî İlimler Derneği yayınlarından No. 3, Çev. Dr. Mümtaz Soysal, İstanbul 1962.

rastlamaktadır. 1903 de nüvesi atılan bu derneğin doğuşu herşeyden önce büyüyen bir ekonomi, yoğun bir göç hareketi ve süratli bir şehirleşme olayının yarattığı siyasî ihtiyaçların bir aksi sayılabilir. Bu arada kullanılan terim de kayda değer. Dernek çoğul sigası yerine sadece «siyasî ilim - political science» terimini benimsemiştir. Bu kelime ile Amerikalı sosyal bilimciler - yani iktisatçı, sosyal psikolog, siyasî bilimciler - bu inceleme alanını sarahaten hukuk dalından ayırmakta olduklarını belirtmiş oluyorlardı. Bundan başka o devirde ilme karşı beslenen sınırsız güven de terimin şekillenmesinde rol oynamıştır. Yarım yüzyıllık gelişimi sırasında Amerikalı siyasî bilimciler şahsî yorum farklılıkları göstermekle beraber değer yargıları alanında hayret verici şekilde yüksek bir homojenlik açığa vurmuşlardır. Gunnar Myrdal'in belirttiği gibi «Amerika gelenekçidir, fakat muhafaza ettiği prensipler liberal, hattâ bazıları müfrittir.» Bu anlayış içinde denilebilir ki, Amerikalı siyasî bilimciler genellikle siyasî düzeni haklı kılmağa veya değiştirmeye kalkışmamışlardır. Aksine siyasî düzen olduğu gibi kabul edilmiştir ve belirli Amerikan menşeli «siyasî teoriler» daha çok ilmî araştırma vasıta ve metotları ile meşgul olmuşlardır (5).

Amerikan Siyasî İlimler Derneği kendi disiplin alanındaki verileri olumlu bir sonuca bağlayabilmek için zaman zaman değerlendirmeye raporları yapmıştır. Bunlardan ilki 1914 de «Haines» raporu adı altında yayımlanmıştır. Bu tarihte araştırma komitesinin soru kâğıdına 1) Amerikan hükümet sistemi, 2) Mukayeseli devlet idaresi, 3) Siyaset teorisi, 4) Âmme hukuku olmak üzere dört konu başlığı verilmişti. Bununla beraber bu rapor daha o tarihte ekonomi, siyasî ilimler ve sosyoloji konularında birer giriş mahiyetinde başlangıç dersinin verilmesini tavsiye ediyordu. (6)

1923 de Merriam'ın başkanlığında kaleme alınan ikinci rapor, herşeyden önce siyasî bilimcilerin diğer sosyal bilimcilerle işbirliği yapmaları zorunluluğu üzerinde duruyordu. Rapor ayrıca o vakte kadar sadece kanayasa ve idare hukuku dallarından müteşekkil olduğu sanılan siyasî ilimlerin ekonomik, istatistik, tarih, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve coğrafya yönlerine doğru yeni

(5) Dwight Waldo, *Political Science in the U.S.*, UNESCO, 1956, Sh. 11.

(6) American Political Science Review, May 1915, Sh. 365; ayrıca bk.: *Goals for Political Science, Report of the Committee for the Advancement of Teaching*, American Political Science Association, 1951.

gelişmelerin kaydettiğini belirtmişti. (7) Merriam'ın «Siyaset hakkındaki sosyal ilimler» görüşü bir bakıma bütün kültürü sosyal ilimlerin bileşim açısından incelenmesini şart koşan Aristo siyaset anlayışının yeniden dirilmesidir. (8).

1930 da Thomas A. Reed'in başkanlığında hazırlanan üçüncü rapor, bilhassa siyasî ilimler alanında uygulanabilecek, yüksek verimli metotlar üzerinde durmuştur.

Nihayet 1950 de Marshall E. Dimock'ün başkanlığında vücutte getirilen dördüncü değerlendirme raporu yarım asırlık çalışmaları özlü bir tahlile tâbi tutmağa çalışmıştır. Bu tarihte derneğin 4.000 kayıtlı üyesi bulunuyordu. Ayrıca o tarihe kadar 321 yüksek öğretim müessesesi eliyle cem'an 6.346 siyasî ilimler lisans diploması, 710 master ve 127 siyasî ilimler doktora unvanı verilmiş bulunuyordu. (9). Bu raporda, üzerinde ısrarla durulan husus, giriş derslerinde «daha az hukuk tekniğini ve daha geniş ölçüde âmme siyasetini ilgilendiren şümullü meselelere yer verilmesidir». Bu raporda siyasî ilimler alanına kesin olarak giren ana başlıklar şöyle tesbit edilmiş bulunmakta idi:

- Siyasî fikirler teorisi ve devlet felsefesi,
- Siyasî partiler, halkoyu ve menfaat grupları,
- Anayasa ve idare hukuku,
- Parlâmento ve yasama vetiresi,
- Âmme idaresi,
- Mukayeseli devlet idaresi,
- Devletler hukuku ve milletlerarası münasebetler,
- Hükümet ve özel sektör,
- Bölge incelemeleri (Area studies) (10.)

(7) American Political Science Review, XVII, May 1923, 276-281; ayrıca bk.: *Goals Political Science*, op.cit., Sh. 9.

(8) Carl J. Friedrich, «Political Science in the U.S. in war time», *American Political Science Review*, XLI (9147), Sh. 989.

(10) UNESCO adına yapılan bir etütte Dwight Waldo, buna benzer bir ayırma ile kesin olarak siyasî bilimler alanına giren konuları şöyle sıralamaktadır. Siyasî fikirler teorisi, milletlerarası münasebetler, mukayeseli devlet idaresi, bölge

Raporun, üzerinde en fazla ısrar ettiği husus, siyasî ilimlerin ancak sosyal ilimlerle sıkı bir işbirliği yapması ve ahenkli bir bütünlemeğe çalışması halinde gerçek görevini ifa edebileceğidir.

Amerikan siyasî ilimler disiplininin gelişiminde kayda değer bir husus da, sadece bu disiplini titiz bir ilgi ile yaymağa çalışan derneğin belli zaman aralıklarında durumu değerlendirmeye yetinmemesi, aynı zamanda Amerikalı siyasî bilimcilerin de kendi disiplinlerine gittikçe artan ölçüde tenkitçi bir gözle bakmağa başlamalarıdır. Onlar geçmişte ve yapılmış olan araştırmalara olduğu kadar gelecek eğilimleri de eleştirici bir tutumla tahlile koyulmuşlardır. Nitekim son zamanlarda «Siyasî ilimler alanında nazariyecinin rolü», «Siyasî bilimci ve Reformcu siyaset», «Metinden öze: Millî hükümet sisteminin öğretiminde yeni görüşler», «Kemmiyetçilerle keyfiyetçiler; millî hükümet sisteminin alanında yeni araştırma metotları», «Güdülen siyasetin şekillenmesi ve milletlerarası münasebetler», «Nazarî modeller araştırmada en tesirli bir şekilde nasıl kullanılabilir?», «Milletlerarası araştırma alanında problem ve teknikler» gibi başlıklardan görülmüyor ki, Amerikalı siyasî bilimciyi en çok ilgilendiren konular «değerlerle» ilgilenip ilgilenmemek, siyasî vetirle ile meşgul olup olmamaktır. Bütün bu ümit verici gelişmelere rağmen, Amerikalı siyasî bilimcilerin bir kısmında açık bir memnuniyetsizlik göze çarpmaktadır. Acaba neden?

Şurası şüphe götürmez ki siyasî ilimler bir disiplin olarak dünyanın diğer bütün memleketlerine nispetle Birleşik Amerika'da daha fazla gelişmiş sayılmaktadırlar. Başka bir deyimle, sayıca en fazla siyasî bilimcinin bulunduğu yer, Birleşik Amerika olduğu gibi, bu alanda en geniş sayıda yapılan ampirik araştırmalar yine orada karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda bahsi geçen huzursuzluğu doğuran başlıca sebep bu durumdan ileri gelmektedir. Zira İkinci Dünya Harbinden bu yana kuvvetlenmiş bulunan Amerikan sorumluluk duygusu ve bu disipline karşı duyulan ihtiyaç aynı zamanda eleştirici görüşü de kuvvetlendirmiştir. Kendi kendini değerlendirme yönünde atılan bu önemli adımı etkilendiren başlıca düşünce, siyasî bilimcilerin metodoloji bakımından ne derece ilmî sayılıp

incelemeleri (area studies), âmme idaresi, halkoyu ve oy verme davranışı, siyaset, siyasî partiler ve baskı grupları, mahallî idare, âmme hukuku ve jurisprudence, Dwight Waldo, *op.cit.*

sayılmıyacağıdır. Bu yönde açılan tartışma aynı zamanda tertiplenen müsabakalar ve mükâfatlı incelemeler yolu ile de teşvik edilmiştir.

3 — Davranışçı görüş - Behavioural approach :

İkinci Dünya Harbinden sonra asıl en hızlı bir gelişime kavuşan akım «davranışçı görüş - behavioural approach» olmuştur. Bu akımın önderliğini siyasî ilimlerde kemmiyet olarak ölçülebilen siyasî fenomenler metodolojisini uygulayan Bentley yapmıştır. 1908'de «The process of government - Hükümet vetiresi» adlı eserinde Bentley siyasî hâkimiyet vetiresinin esas itibarile sosyal grupların karşılıklı münasibetlerinde meydana gelmiş olduğunu ortaya koymakta, dolayısıyla devletin üstün bir kudret taşıdığını inkâr etmektedir. Bu fikirlerini en çok benimseyenler arasında E. P. Herring, V. O. Key Jr. ve David Truman gelmektedir. Bu görüşün Birleşik Devletlerde alan kazanması tesadüfî bir gelişim sayılamaz. Amerikan bilim çevreleri böyle bir görüşü benimsemek için gereken fikir iklimine sahip oldukları gibi, bu görüşü ilerletecek maddî kaynaklara da maliktirler.

Ancak hemen ilâve etmek gerekir ki, davranışçı ilim «behavioural science», dar anlamda bir siyasî ilimler terimi değildir. Gerçekten birçok davranışçı bilgin aslen başka bir disiplinde ihtisas kazanmışlardır. Onlar ilmin anlamını özel bir şekilde yorumlamaktadırlar. Dikkatlerini teksif ettikleri nokta, «gözlenebilecek olan şeyler - yani insanların davranışlarıdır». Davranışçı tutumun özelliklerini şöyle özetleyebiliriz: Her türlü «olması gerekenin» ihmali, hipotezlerin geliştirilmesine önem verilmesi, analitik modellerin meydana getirilmesi (model building), araştırma örneğine (research design) titiz bir ilginin gösterilmesi, kullanılabilen her yerde kemmi hesaplarla yer verilmesi (quantification), disiplinler arası işbirliğine önem verilmesi (interdisciplinary cross - fertilization), aşırı ampirik düşüncenin üstün sayılması (radical empiricism) ve sonuç olarak araştırmaların verilerinin bir sistem içinde toplanması (system building).

Davranışçı ilmî çalışmalar görüldüğü üzere, siyasî ilimleri bir hayli aşmaktadır. Bu alanda antropoloji, sosyal psikoloji ve ekoloji gibi diğer sosyal ilimler müntesiplerile matematikçi, fizyolog, coğrafyacı ve zoologlar da karşılaşmaktadırlar. Bir bakıma bu

akım «ilmî vahdeti» kurma emelini gütmektedir, sınırları kesin değil, muğlâktır. (11).

North Carolina üniversitesinin «siyasî davranış» konusunda hazırlanmış olduğu bir memorandumda şöyle denmektedir: «Siyasî davranış araştırmalarının ana hedefleri idare ve hükümetme vetiresine katılan kişi ve grupların davranışında gözlenebilecek olan benzerlikleri ile bu davranış örneklerinin mahiyet ve sınırlarını tespit etmektedir. Buna göre siyasî davranış görüşü insanların ne yapması gerektiği ile değil, halen ne yaptıkları ile meşguldür. Kullanılan malzeme gözlenebilecek davranış ünitelerine irca olunmalıdır. Bununla beraber belli sosyal gelenek, alışkanlıklar ve olaylar, tarihî tahliller yardımı ile de değerlendirilebilir.» (12).

Görülüyor ki davranışçı siyasî bilimci, gelenekçi ekolün tam aksine olarak şeklî müesseseler ve hukukî modeller yerine çeşitli beşerî faaliyetlerin araştırması ile meşguldür. David Truman'ın dediği gibi, siyasî davranışı inceleyen okul, hükümet idaresi ile ilgili bütün buluş ve faaliyetleri bir potansiyel olarak gözetlenebilen ferdî davranışlara dayanarak, yorumlamağa çalışır. Metodolojik bakımdan davranışçılar sistematik araştırmalara ve ampirik materyele öncelik tanımaktadırlar. Belli bir araştırma plânına uygun olarak çalışan «behaviourist», problemi kesin kavram ve terimlerle sınırlandırmakta, araştırmasını muhtemel sonuçlara göre formüle etmekte, ipotezlerini doğrulamak amacı ile sistematik şekilde delillerini toplamaktadır. Nihayet davranışçı bilgin araştırması ile değeri, fakat bir defaya mahsus, tekrar kullanılmayacak bir etüdden daha ileri bir eser vücuda getirme emelini gütmektedir. Buna göre davranışçı bilginin güttüğü başlıca gayeler şunlardır :

- a) Benzer durumlarla bu durumları muhtemelen yaratacak olan benzer şartları bulmak,
- b) Daha önce doğrulanmış olan tezleri yorumlama suretile «secondaire» nevî ilmî çalışmalar yapmak,
- c) Siyasetle ilgili sistematik bilgileri genişletmek. Nihai gaye «siyasî vetirenin ilmini ortaya koymaktır». (13).

(11) Alfred E. Emerson, «Dynamic Homeostasis: A Unifying Principle in Organic, Social and Ethical Evolution, *Scientific Monthly*, 1954, S. 67.

(12) Research in Political Behaviour, *American Political Science Review*, 1952 Sh. Sh. 1003-1032.

(13) Bu hususta en teferruathı bilgi Heinz Eulau, Samuel J. Eldersveld ve Morris Jannowitz'in derlemek suretile vücuda getirdikleri toplu eser: *Political Beha-*

Davranışçı ekolün en fazla yayılma imkânı bulduğu alanlar halkoyu araştırmaları, oy verme davranışı, seçim sosyolojisi, milletlerarası münasebetler, teşriî davranış ve âmme idaresi olmuştur. Konu itibarıyla davranışçı ekolün öncelik tanıdığı mihraklar «iktidar veya siyasî kudret» olmuştur. Muasır siyasî bilimcilerden G. E. Catlin ve Bertrand de Jouvenel ile birlikte Birleşik Amerika Devletlerinde bilhassa Charles E. Merriam ve H. D. Lasswell ve muakipleri iktidar fenomeni üzerinde özellikle durmuşlardır. (14).

Davranışçı etüdlerin diğer bir mihrak noktası «grup» tahlilidir. Grup teriminden kasıt, aile ile toplum veya devlet arasında tavassut eden teşkilâtlardır. Amerikalı siyasî bilimciler grup içi ve grup dışı davranışa büyük önem atfederler ve onu gönevsel açıdan incelerler. (15).

Karar alma vetiresi de davranışçı ekolün ısrarla araştırdığı konulardan birisidir. (16) Nihayet menfaat gruplarının faaliyeti ile kütle haberleşme vasıtalarının rolü, seçim tahminleri, oy vermeden kaçınma gibi fenomenleri inceleyen «siyasî katılma - political participation» de davranışçı ekolün işlediği konulardan biridir. (17)

Davranışçı ekol yaygın bir moda halini aldığı için kesif tenkitlere uğramıştır. Kendilerine yöneltilen en önemli tenkit, disiplinin

vior, A Reader in Theory and Research, The Free Press, Glencoe 1956 ve bu derlemenin içinde Oliver Garceau'nun *Reesarch in the Political Process* Sh. 42-53; Avery Leiserson'un *Problems of Methodology in Political Research*, Sh. 53-64; S. J. Eldersveld, A. Heard S.P.Huntigton, M. Janowitz, A. Leiserson, D. D. McKean ve D. B. Truman'ın *Research in Political Behavior* Sh. 64-83 yazıları kayda değer.

(14) İktidar kavramı hak. bk.: Necat Erder, *Siyasî ilimlerde teori ve metot hakkında bazı genel düşünceler*, Siyasal Bilgiler Fakültesi yayımları 1962, Sh. 33-36.

(15) Bu alanda P. Odegard «*The Story of the Anti-Saloon League*», Columbia 1928 P. Herring, *Group, representation before Congress*, 1929; A. Leiserson, *Administrative Regulation*, Chicago 1942; D. Truman, *The Governmental Process*, Earl Latham, *The Group basis of Politics*, 1952 eserleri ön plânda gelir.

(16) Bu alanda H. Simon, *Administrative behaviour*, Snyder, *Decision making as an approach to the Study of International Politics*, ve Donald R. Matthews, *The Social Background of Political Decision Makers*, zikre değer.

(17) Bu alandaki önemli eserlerin başında Paul F. Lazarsfeld, *Voting: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*, Chicago 1954, Seymour M. Lipset, *The Psychology of Voting: An Analysis of Political Behaviour'u*, *Handbook of Social Psychology*, ed. G. Lindzey, 1954 gelmektedir.

vahdetini bozmalarıdır. Bundan başka siyasî bilimciler tarafından kullanılan çeşitli metotlar sebebiyle disiplinin bütünüünün bozulduğu ve elde edilen sonuçlar bakımından bir birlik sağlanamayacağı da ileri sürülmektedir. Geleneksel bir siyasî bilimci, örneğin biyoloji veya psikolojiden alınma bir sını formüllerle dolu bir makaleyi anlaşılabilir olarak vasıflandırılmaktadır, buna karşılık bazı davranışçı siyasî bilimciler, diğer siyasî bilimcilerden çok sosyologlarla anlaşmaktadırlar. Nihayet şurası da unutulmamalıdır ki, ilmi araştırmaya verilen olağanüstü önem, araştırılan konunun daralmasına da sebep olabilir. Siyasî bilimci sadece doğrulanabileni araştırmak suretile birçok hallerde sadece önemsiz meselelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu eleştiricilere göre siyasî bilimci metodolojiye aşırı şekilde bağlanmaktadır, birçok hallerde anlamlı yorum veya mütalâalardan kaçınılmaktadır. «**Hyperfactualism - olağanüstü ölçüde olaylara bağlanma**» şeklinde vasıflandırılabilen bu tutum siyasî bilimciyi bazen toplamış olduğu malzeme ve kullandığı tekniğin ustası olacağı yerde, esiri haline getirebilir. (18)

İşte son yıllarda Amerikan siyasî bilimcileri iki kutba ayıran fikrî ayrılıkların özü budur. Bu iki kutup etrafında hararetli tartışmalar yapılmaktadır. Ancak bu tartışmaların faydası da büyük olmuştur. Bu fikir ayrılıkları ve çatışmalar siyasî ilimler disiplininin bir küll olarak yenilenmesi şartlarını yaratmıştır, zira gerek «**gelenekçiler**» daha doğrusu «**müesseseciler**», gerekse «**davranışçılar**» görüşlerini ikna edici delillerle savunabilmek için neyi, neden yaptıklarını düşünme zorunda kalmışlardır.

Kısa bir süre devam eden gerginlik sonucunda, iki farklı yön arasındaki mesafe bir hayli azalmıştır. Davranışçı yönün problemleri ele alış tarzı, ilgileri ve metodolojisi şimdi gelenekçiler tarafından da benimsenmektedir. Bu özdeşme genel olarak siyasî ilimler disiplini bir hayli zenginleştirmiştir. Bu gelişme çeşitli önemli siyasî bilimci tarafından sevinçle kaydedilmiştir. Robert Dahl 1961 yılında Paris'te toplanan Milletlerarası Siyasî İlimler kongresinde şöyle demişti: «Başlangıçta bir nevi protesto hareketi ola-

(18) Eleştirici görüşler için bk. S. Hoffman, *Tendances de la science politique aux Etats-Unis*, *Revue Française de Science Politique*, 1957, Sh. 913 ve Maurice Duverger, *Méthodes de la science politique*, Presses Universitaires de France, Paris 1959, Sh. 53-55; Andrew Hacker, *Political Behaviour and political behavior*, *Political Studies*, Vol. VII, Sh. 32.

arak karşılanan davranışçı görüşün nereye doğru geçeceği meselesine gelince, sanımca bu akım farklı bir ton ve göniş olarak yavaş bir ölüme terk edilmektedir. Zira bu yeni görüş şimdiden disiplini-mizin ana kolları ile birleşmiş bulunmaktadır. Davranışçı ton if-lâs ettiği için ortadan kaybolmayacaktır. Aksine, başarılı olduğu için massedilerek kalkacaktır. Taraf tutan ayırıcı bir görüş olma-sı sebebiyle kendi zaferinin ilk kurbanı olarak silinecektir.»

Bu iki görüşün sentezinden ortaya çıkacak olan faydaları şim-diden kestirmek mümkündür. Pragmatik bir açıdan bakılarak de-nilebilir ki, davranışçı görüş siyasî bilimlerin metodolojisine ek teknik ve ufuklar kazandırmıştır.

Eğer bir ihtisas alanı ile ilgili bilgilerin, kullanılan metotlarla doğrudan doğruya bağlı olduğu görüşünden hareket edilirse, orta-ya çıkan sonuç şudur: alanı kapsayan ufuklar genişlediği nisbette, araştırılan konu hakkındaki bilgiler zenginleşip artmaktadır.

«**Davranışçılık**» siyasî ilimler alanında yeni araştırma teknik-leri ve yüksek sayıda metodolojik usuller kazandırmıştır; bundan başka sosyal ilimlere giren diğer disiplinlerde olduğu gibi istatistik analiz metotlarını da benimsemiştir, nihayet bu ekol, teorik çevreyi de genişletmiştir.

Sübjektif açıdan bakılınsa, davranışçı ekol birçok genç siyasî bilimci için heyecan verici bir yeniliktir. Yeni ve bilinmeyen mese-leleri yeni ve denenmemiş usullerle çözüme heyecanını getirmiştir. Birçok genç siyasî bilimci bu yoldan ilme daha büyük hizmetlerde bulunabilecekleri kanısına varmışlardır. Bazıları buldukları gerçek-ler karşısında lâboratuvarlarda başarılı bir deneyi gözetleyen fen adamının ruh haline düşmüşlerdir. Fakat asıl önemli olan nokta, birkaç yıl öncesine kadar gelenekçi ekolün en hararetli taraftarla-rı bile çalışmalarında işlenen konunun önemi nisbetinde davranış-çı ekolün bulgularına önemli bir yer ayırmaktadırlar. Örneğin se-çim etütleri konusu...

Davranışçılarla gelenekçi ekollerinin siyasî bilimler alanında yaklaşımlarının bir diğer sonucu, siyasî ilimlerinin en geniş ölçü-de sosyal bilimlere yaklaşmasıdır. Dahl'ın daha yukarda sözü ge-çen bildirisinde ezcümle şöyle denmektedir: «Davranışçı ekolünün protestoları sayesinde sosyal ilimler alanındaki birlik, siyasî bi-limcilerin modern psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve ekonominin teori, metot, buluş ve görüşlerinin değerlendirilmeleri sayesinde tekrar kurulmuş bulunmaktadır.»

Bu gelişimin realite alanındaki yankılarına gelince, bunlar da küçümsenmeyecek bir önem taşımaktadırlar. Son yılların araştırmaları Birleşik Amerika Devletlerinde güdülen siyaseti kararlaştırarak makam sahiplerini uyandırmışlar ve ve bilhassa yargı ve yürütme kuvvetini elinde bulunduranlara tesir etmişlerdir. Nitekim sosyal ilimler alanında biriken malzeme anayasa mahkemesinin ırk tefriki konusundaki kararlarına bile tesir etmiştir. Buna benzer şekilde çeşitli seçim etütleri seçim çevrelerinin sınırlandırılması, seçim kampanyalarının finansmanı, oy verme hakkını ilgilendiren kısıntıların kaldırılması gibi hususlara tesir etmiştir. Bütün bu müsbet sonuçların yanıbaşında kayda değer diğer bir gelişim de, Amerikalı siyasî bilimcilerin gerek müşavir, gerekse aday olarak siyasî vetireye doğrudan doğruya katılmaları olmuştur. (19).

4 — «Güdülen âmme siyasetinin ilmî tahlili» (the policy sciences) :

Davranışçı ekolün yarattığı bu kuvvetli etkinin yanıbaşında, Amerikalı siyasî bilimciler artan ölçüde güdülen âmme siyasetinin yarattığı problemlerle de ilgilenmeğe başlamışlardır. Nitekim Amerikalı fikir adamlarında geçmişten farklı olarak analitik bir çehre ve kavram modelleri yaratma dileğinde bulunmaları göze çarpmaktadır. Davranışçı cereyanın lideri olarak kabul edilen H. D. Lasswell, uzun zaman realist, amprik bir görüş uğruna değer problemlerini kenara itmeğe taraftardı. İlmî çalışmalarının ilk devrelerinde ele aldığı konuları başta psiko-analitik ekolden gelen psikolojik temalarla, Pareto gibi elitçi görüşleri ile halle çalışıyordu. Avrupa'dan devraldığı bu düşünce kalıpları ile Lasswell «iktidar» fenomenini çözmeye gayret ediyordu. Ancak İkinci Dünya Harbinin getirdiği siyasî ve askerî gelişmeler karşısında Lasswell, farklı bir görüşü benimseyerek şu sonuca vardı: «Sosyal ilimler nihaî sosyal hedefler hakkında bir şey söylemediği müddetçe, kısırlığa mahkûmdur.» (20).

(19) Siyasî ilimlere büyük önem veren Başkan Kennedy, mezun olduğu Harvard Üniversitesinin birçok profesörlerini en yakın müşavir olarak kullanmaktadır. Örneğin, ekonomi uzmanı Rostow, milletlerarası münasebetler uzmanı Henry A. Kissinger, halihazırdaki Amerikan dış politikasına önemli derecede tesir etmektedirler. GALBRAITH ise Hindistan'da Büyükelçilik görevini ifa etmektedir.

(20) David Easton, Harold Lasswell: Policy, Scientist for a Democratic Society, Journal of Politics, 1950, Sh. 451.

Bu düşünce değişikliğinin neticesi olarak Lasswell yepyeni bir terim ortaya attı: «the policy science». Lasswell bu terimi şöyle tanımlamaktadır: «belli bir zaman çerçevesinde güdülen âmme siyasetini önemli şekilde ilgilendiren materyel ve yorumları ile güdülecek âmme siyasetinin tasarlanıp yürüten yetirelerini açıklamaya çalışan disiplin.» (21)

Lasswell'in fikirlerinde meydana gelmiş olan değişme iki önemli noktaya işaret eder: a) Davranışçı metotlarına dayanan ampirik araştırmaya hız verme, b) bununla birlikte güdülen siyasetin yarattığı problemleri önemle ele alma. (22).

5 — Amerikan siyasî bilimcileri ve teori :

Bugünkü Amerikan siyasî ilimlerinin diğer bir önemli özelliği, bu disipline giren problemleri artan ölçüde teorik modellerle açıklamak hususunda duydukları iştiahtır. Bilhassa tahlil ve tenkit bahsinde normatif ve causal (illî) teorilerin lüzumu fikri gittikçe yayılmaktadır. Bu bakımdan en kuvvetli uyarıcı David Easton tarafından gelmiştir. «The Political System: An Inquiry into the State of Political Science» (Siyasî sistem: Siyasî ilimlerin durumunun araştırılması) adlı eserinde yazar, «siyasî ilimlerin» bugünkü statüsünün, teorik görevinin zaafı sebebiyle yetersiz olduğunu ileri sürmekte ve bunun başlıca sebeplerini izafiliğin ve historizmin zayıflamasında bulmaktadır.

Halen meslekdaşları ve kendileri tarafından siyasî teorici olarak vasıflandırılan siyasî bilimcileri iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan daha küçük olanı teolojik bir temel, şümulü bir felsefe veya tabii hukuka karşı bir yöneliş açığa vurmaktadır. Bunları birleştiren nokta, ortak düşüncelerinden çok diğer siyasî teoriklerin tutumuna karşı gösterdikleri muhalefettir. Bu birinci gruba Eric Voegelin, John H. Hallowell ve Leo Strauss'u ithal etmek gerekir. (23). —

(21) Daniel Lerner ve H.D. Lasswell, *The Policy Sciences, Recent Developments in Scope and Method*, Stanford Univ California 1951. «Policy sciences» kucaklamakta olduğu alan, davranışçı ilimlerle birleşmekte, ancak geleneksel sosyal ilimler alanından biraz daha geniştir.

(22) Halen «policy science» çerçevesinde ilmi araştırmalara girişen bellibaşlı Amerikalı siyasî bilimciler şunlardır: G. W. Allport, G. Almond, R. Angell, K. Boulding, H. Cantril, H. D. Lasswell, D. Lerner, D. Rustow'dur.

(23) Eric Voegelin 1952 de «*The New Science of Politics: An Introduction*» adlı eseri yayınlamıştır. Aslen Alman olan bu düşünür halen München Üniversitesine dönmüş bulunmaktadır.

Diğer siyaset teorikçilerinin durumunu belki de Waldo'un tarifi ile en isabetli olarak naturalizm cereyanı olarak vasıflandırmak mümkündür. Bu arada az da olsa, logical positivismi de dahil etmek gerekir. (24). Bu grubun en önemli temsilcileri Louis Hartz ile David Easton sayılabilir.

Ancak siyasî ilimlerde teorilere atfedilen önemin sadece siyasî fikirlerin tarihçiler tarafından savunulduğunu iddia etmek, son derece haksızlık olurdu. Bugün siyasî ilimlerin çok yakın bir işbirliği yaptığı sosyal ilimler alanında sivrilmiş birçok ünlü bilginlerin ortaya attıkları teoriler de siyasî ilimlerin çeşitli dallarında araştırma yapan genç bilgin kuşaklarına ışık tutmaktadır. Bunların başında 1946'dan bu yana Harvard Üniversitesinde Department of Social Relations'un başkanı bulunan Talcott Parsons'u zikretmek yerinde olur. Parsons, sosyal hareketi teorik olarak incelemek suretiyle sosyal müesseselerde süje-obje münasebetlerini tahlil etmekte ve böylece bir «sosyal sistem» teorisine ulaşmaktadır (25). Parsons'un sırf nazari çerçevede kalmış olan çalışmaları Princeton'da Marion Levy, W. Moore, Cornell'de Robin Williams ve Columbia Üniversitesinde Kingsley Davis ile Robert Herton'a tesir etmiştir. Bunlardan bilhassa K. Merton, sosyolojik teorilerle ampirik araştırmalar arasında son derece başarılı bir senteze ulaşabilmiştir. Teorik buluşların toplum hayatının çeşitli kesimlerine ampirik yoldan uygulanmasını talep etmiş olan Merton'un teşviki ile bugün Amerikan sosyolojisi siyasî ilimlerle elele vermek suretiyle bürokrasi, kütle haberleşme vasıtaları, grup içi ve grup dışı münasebetleri, siyasî hareketler, meslek problemleri, din, sosyal tabakalar ve küçük gruplar, élite gibi mikrososyolojik konuları büyük bir ilgi ile incelemiştir. (26).

Sonuç olarak denilebilir ki Amerikan siyasî ilimler elemanları bu konu ile ilgili çalışma alanında a) Konu; b) Araştırma metodu olarak önemli yenilikler getirmişlerdir ve getirmektedirler. Konu olarak halen ön plânı işgal eden unsurlar idare etme, devlet

(24) Bernard Crick, mantikî pozitivizmin vaktile darvinizm ve Freudizm'de olduğu gibi siyasî ilimler alanına arka kapıdan girdiğini söylemektedir. Bernard Crick, *The Science of Politics in the U.S. The Canadian of Economics and Political Science*, Ağustos 1954, Sh. 308-320.

(25) Talcott Parson'un başlıca eserleri, *The social System*, Glencoe, 1951; T. Parsons, R.F. Bales ve E.A. Shils, *Working Papers in the Theory of Action*, Glencoe, Free Press, 1952.

(26) Merton, Robert K. *Social Theory and social structure*, Glencoe, Free Press.

veya hükûmetle ilgili faaliyetleri kapsayan «siyasî olay» ve «demokrasileşme» akımıdır. Metot alanında da davranışçı ekol değişik görüşlere yol açmıştır. Siyasî olayların incelenmesinde insan davranışı esas tutulunca, bu problemler kâh bir karar alma faaliyeti, kâh bir haberleşme faaliyeti, kâh bir nüfuz ve iktidar münasebeti olarak ele alınmaktadır. Bu arada Amerikalı bilimciler örneğin K. W. Deutsch gibi siyaset alanında güvenilir tahminler yürütmeğe elverişli modeller geliştirmektedirler. Bu modellerin matematikle ilgili olmayan diğer bir türü siyasî partilere taallük etmektedir. Nihayet stratejik modellere oyun teorisi de zikre değer. Bu cüretli ve başarılı olmasalar bile, düşündürücü olan zengin çabaları sebebiyle Birleşik Amerika'yı siyasî ilimler alanında önder olarak saymakta hata olmaz.

İNGİLTERE :

Geçmişte ve halen ün yapmış birçok İngiliz siyasî bilimcileri belirtme imkânı olmakla beraber, Büyük Britanya'da bağımsız bir disiplin olarak siyasî ilimlerden bahsetmek güçtür.

Hiçbir İngiliz üniversitesinde ayrı bir siyasî ilimler fakültesi yoktur. Nottingham Üniversitesi hariç, diğer hiçbir üniversite öğrencisi «siyaset» adı altında birinci plânda bir öğrenim tercihi yapmak şansına sahip değildir. Siyaset konusu bütün akademik müesseselerde ancak tarih, felsefe, hukuk ile birlikte incelenmektedir. Bununla beraber siyasî ilimler, âmme idaresi veya hükûmet idaresi gibi bölümlere sahip olan üniversitelerde, diğer disiplinlerle ortak olarak okutulmaktadır. Örneğin, Oxford (felsefe, siyaset ve ekonomi), Manchester (ekonomi ve siyaset), Newcastle (siyaset ve antropoloji). (27).

1 — İngiltere'de tarih disiplininin rolü :

İngiltere'de siyasî ilimler anayasa tarihi ile her zaman çok yakın bir münasebet halinde gelişmektedir. Üçüncü Jorj'a kadar uzanan devinde tarihçiler İngiliz anayasa tarihini daha çok belli siyasî hizipler açısından incelemişlerdi. Böylece Whig ve Tory tarihçileri bulunuyordu. Şukadar ki bu ilmî olmayan metot halen terke-

(27) UNESCO, *The Teaching of the social sciences in the United Kingdom*, 1953, S. 46.

dilmiştir ve İngiliz anayasa tarihi bugün siyasî peşin hükümler yerine tarihî vakıalara dayanarak tahlil edilmektedir. Bu arada Neale ve Namier gibi tarihçiler anayasa tarihi ile siyasî ilimler arasında bir paralel çizmeğe çalışmışlardır. Bu iki tarihçi Avam Kamarasının devirler boyunca beliren özelliklerini tesbit suretile aynı zamanda bugünkü Avam Kamarasının tahlil ve tasvirini de yapmış bulunmaktadırlar. Ancak İngiliz tarihçiler bugünün dünyasını değerlendirmekten kaçınmışlardır. İngiltere tarihi - Winston Churchill'in harp hâtıraları istisna edilirse, - bir bakıma 1914 de son bulmaktadır. Dar anlamda tarihçi sayılan akademik öğretim üyeleri XIX cu yüzyılı bile çekinerek işlemektedirler. Bugünkü İngiliz hükümet sisteminin etraflı tahlilini yapmak isteyen bir siyasî bilimci, tarihî kaynaklarını bizzat aramak zorundadır. Bu arada kayda değer bir nokta, İngiliz tarihçilerinin Büyük Britanya yerine, dünya tarihine daha fazla yer ayırmış olmalarıdır. Böylece birçok İngiliz üniversitesinde İngiliz tarihi okutulmamasına karşılık, günümüze kadar uzanan dünya tarihî dersleri verilmektedir.

Siyasî olayların ancak tarihin yardımı ile aydınlatılabilmeye düşüncesi metodolojik tartışmalar arasında önemli olan bir yoruma yol açmıştır. Nitekim siyasî ilimlerin mahiyetinin tesbiti sırasında bazı düşünürler bu disiplini bir «science résidu - tamamlama ilmi» olduğunu iddia etmişlerdir. Buna göre siyasî ilmin alanı, diğer sosyal ilimlerin ihmal ettikleri sahadır. Bu görüş bilhassa tarihçi ve hukukçular tarafından savunulmaktadır. Fransız tarihçilerden Pierre Renouvin'e göre tarih, resmî arşivlerin sona erdiği zaman süresinden elli yıl öncesine kadar uzanır. Şu halde siyasî ilmin çalışma alanı «halihazır tarihi» yani son elli yılın olayları olmaktadır.

Siyasî ilimlerin, tarih disiplini olan yakınlığının bir önemli sebebi de İngiliz siyasî bilimcilerinin Amerikalı meslekdaşlarından farklı olarak, kend siyasî müesseselerinin temsülî ve demokratik vasıflarını, tartışma konusu halini getirmeleridir. Bu yüzden yerleşmiş teorileri bilim adamına has bir şüphecilikle sorguya çekmelerine de lüzum yoktur. Bunun sonucu olarak İngiliz düşünürler genel olarak uygulanan sistem yerine yeni tercihleri de araştırmaktadırlar. İngiliz siyasî bilimcinin tarihe karşı beslediği bu aşırı bağlılık sebeble, araştırma metotlarını benimseme hususunda da fazla istekli görünmüyorlar. İngiliz siyasî bilimcinin en önemli saydığı husus, mevcut siyasî müesseselerin hizmet ettikleri maksadı aydınlatmak, işleyiş vetiresini daha yararlı bir hale getirmektir.

Bu bakımdan İngiltere'de siyasî ilimler disiplini içinde âmme idaresinin bölümünün en yaygın ve eski bir uygulanaşa kavuşması hiç de tesadüfî sayılamaz. (28).

2 — Siyasî fikirler teorileri ve siyasî ilimler :

Siyasî ilimleri İngiltere'de tarihten ayırt etmek ne kadar güçse, bu konuyu siyasî fikirler teorisi ve tarihinden ayırt etmek o nispette zordur. İmtihan dilinde siyasî ilimler uzun zaman siyasî teo-
rinin ölmez önderleri: Eflatun, Aristo, Hobbes, Locke, Rousseau, J. S. Mill'in eserleri ile bir sayılmaktadır. Bu konu XIX cu yüzyılın Viktorya İngiltere'sinde öğrencilere Avrupadaki düşünce akımlarını nakletmek, onlara olayları belli teorilere raptetmek ve tarihi, analitik terimler içinde öğretmek için bu şekilde vaz edilmişti. Hiç şüphe yoktur ki bir asırlık bir öğretim metodu, yirminci yüzyılın ikinci yarısının ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Hele tarih disiplinin bir dalı olarak okutulması halinde.

3 — Siyasî ilimler ve felsefe :

Siyasî ilimlerin tarih ve siyaset teorisi bölümlerinden başka felsefe ile birlikte ele alınması yine köklü bir geleneğe irca edilebilir. İngiliz fikrî gelenekler siyaseti daima ahlâkçı felsefenin bir dalı saymışlardır. İngiliz siyasî bilimcileri araştırmalarını mutlak surette etik değerlerle yüklü bir siyaset teorisine bağlama ihtiyacındadırlar. Bu felsefenin kökü, ülkücü veya Fabian asıllı olabilir. Bu bakımdan İngiltere'de yapılan mahdut ampirik araştırmalar Amerika'dan tamamen farklı olarak önceden tebellür etmiş değer ve maksatlara göre yapılmaktadır. Başka bir deyimle siyasî ilimlerle ilgili araştırmalar konusunda hâkim olan iklim, Webb'lerin devrinden farksız olup, belli bir siyasî felsefeye doğru yönelmektedir. (29).

4 — Siyasî ilimler ve hukuk :

Kara Avrupasında siyasî ilimlerin en verimli kaynağı sayılan

(28) Tarihle siyasî ilimlerin mahiyeti hakkında görüşle ilgili olarak bk. Maurice Duverger, *Méthodes de la science politique*, Presses universitaires de France, 1959, Sh. 24. İngiltere'deki tarih anlayışı hak. bk.: C. B. Macpherson, *World trends in political science research*, *American political Science Reivew*, 1954, s. 427-449.

(29) Sidney and Beatrice Webb, Bernard Shaw ve Graham Wallas'la birlikte daha sonraları İngiliz İşçi Partisini teşkil eden Fabian Society'nin kurucularıdır. İngiliz sosyal hayatını ilgilendiren birçok konularla ilgil araştırma ve yayınlarda bulunmuşlardır.

hukuk, İngiltere'de siyasî ilimlere hemen hiç etkide bulunmamıştır. Bu görüş öylesine gelişmiştir ki hukuk fakülteleri anayasa ve idare hukukuna bir yer ayırmamaktadırlar. Bunun nedenlerini bulmak için tâ 1688 e kadar çıkmak gerek. O zamana kadar hukuk ve siyaset arasında süregelen yakın bağlar çözüldü. John Austin'in atmış olduğu temellere dayanarak, son yüz yıl içinde Bentham'ın görüşlerinden sıyrılarak hukuk prensiplerinin münakaşası sosyal ihtiyaçlardan tamamen ayrılmış bulunmaktadır.

Akademik bir öğretim konusu olarak anayasa hukuku, İngiltere'de kelimenin tam anlamı ile Oxford'da İngiliz Hukuk Kürsüsünü 1892 - 1909 a kadar işgal etmiş olan A. V. Dicey tarafından icat edilmiştir. Dicey, hâkim sınıfın kısmen Oxford'da yetiştiğini bildiği için anayasaya tesir eden siyasî faktörlerin belirtilmesindeki büyük önem, müdriktii. Kendisi belki de İngiltere'nin en önemli siyasî bilimler önderi olabilirdi, ne çare ki siyaseti ancak hukukî kavramlar çerçevesinde öğretme yetkisine sahipti. Ancak hukuken ve profesör olarak kazandığı itibar öylesine üstündü ki, 50 yıl müddetle öğrencileri anayasa hukuku yerine Dicey'in mudil bir siyaset teorisi problemi hakkındaki çeşitli görüşlerini tartışıyorlardı.

Anayasa hukukunun geçirmiş olduğu bu evrime karşılık idare hukuku, İngiltere'de uzun bir süre boyunca hiç kök salmadı. Bu davranışta her şeyden önce Dicey'in haksız olarak «Droit Administratif - İdare hukuku» na karşı yönetmiş olduğu tenkitler ağır basmıştır. İdare hukuku halen ancak London, Cambridge ve Manchester'deki Hukuk Fakültelerinde okutulmaktadır. İlk ders kitabı henüz 1953 te yayınlanmıştır. Halen idare hukuku konusunda en fazla çalışma yapılan merkez Cambridge'dir; bilhassa Hamson'un mukayeseli hukuk çalışmaları bu alana yeni düşünceler getirmiş bulunmaktadır. Özet olarak denilebilir ki, İngiltere'de siyasî ilimler henüz bağımsız bir disiplin haline gelmemiş olmakla beraber, Oxford'da 1937 de kurulan Nuffield College ve London School of Economics'de oldukça hacimli bir inceleme ve öğretim alanı kazanmışlardır. (30).

(30) Oxford'da okutulan derslerin listesi:

- Sosyal ve Siyasî Teorilere Giriş,
- Ortaçağda Siyasî Düşünce,
- Hobbes ve Rousseau,
- Hegel ve Marx'ın Siyasî Teorileri,
- Marksizm ve Komünizm,
- St. Augustine'in Siyasî Fikirleri,

Ancak bütün bu ilerlemelere rağmen Anglo-Sakson âleminin diğer kutbunu teşkil eden Amerika'da atbaşı giden «siyasî davranış, karar verme, güdülen kamu siyaseti» nevinden çeşitli akımlar, İngiliz siyasî bilimcileri çok az ölçüde ilgilendirmektedir. Esasen bu tip araştırmaları finanse edecek bol paralı tesisler de mevcut değildir. (31).

İngiltere'de siyasî hayat Birleşik Amerika'dan farklı bir şekilde daha çok belli prensiplere bağlı olarak gelişmiş, siyasî partiler de belli değer ve yargılara dayanmaktadır.

-
- Ondördüncü Yüzyıl Siyasî Teorileri,
 - 1798 den bu yana Sosyalist Teoriler,
 - Ondokuzuncu Yüzyılda de Maistre'den Sorel'e Kadar Sosyal ve Siyasî Düşünceler,
 - Siyasetin Unsurları,
 - Marksist Devlet Telâkkisi,
 - Amerikan Siyasî Partiler Tarihi,
 - İngiltere'de Bugün Siyasetin Temeli,
 - Modern İngiliz Devlet Teşkilâtı: İdare,
 - British Commonwealth'in Siyasî Müesseseleri,
 - Modern Mahallî İdareler Sisteminin İşleyişi,
 - Birleşik Amerika Hükümet Sistemi,
 - Federalizm ve Sömürgeler,
 - Bölgecilik,
 - 1830-1906 İngiliz Siyasetinde Problemler,
 - 1920-25 İtalya'da Faşizmin Gelişmesi,
 - 1908-1918 İngiltere'nin Siyaseti,
 - Hitler ve Nazi İhtilâli,
 - Modern Bürokrasi,
 - Parlâmanter Hükümetten Bazı Örnekler,
 - Sömürgelerde mahallî hükümet,
 - Fransız Anayasasının İşleyişi,
 - Parlâmento Üsulleri,
 - İşçi Partisinin Gelişimi,
 - Milletlerarası Siyaset ve Devletler Hukuku,
 - Versailles Antlaşması ve Sonuçları,
 - Harbi önlemek için kurulan milletlerarası teşekküller,
 - Avrupa diplomasisinin sömürgecilikle ilgili fonu,
 - İngiliz Anayasa hukukuna hâkim ana prensipler,
 - İdare Hukuku,
 - Harp ve tarafsızlıkla ilgili kanunlar,
 - Milletlerarası mahkemeler,
 - Birleşmiş Milletler Şartının hukukî veçheleri,
 - UNESCO, *op.cit.* Sh. 64-65.

(31) D.E. Butler, *The Study of Political Behaviour*, Hutchinson, 1958, adlı eser Amerika ve İngiltere'deki siyasî ilimlerle ilgili tutumu kıyaslama bakımından ilgilidir.

Öyle olmakla beraber siyasî meselelerin incelenmesi henüz bağımsız bir disiplinin himayesi altında yapılamamakta, akademik uygulayıcılar ise yeni kurulan derneklerine «**The Political Studies Association**» (Siyasî İncelemeler Derneği), dergilerine ise «**Political Studies - Siyasî İncelemeler**» adını vermektedirler.

Siyaset teorisi ile ilgili eserler arasında en fazla Laski, Lindsay ve Barker'ın kitapları okunmaktadır. Siyasî müesseseler hakkında yazan siyasî bilimcilerden ise en fazla arananlar Robson, C. K. Allen, Carr, Sir Jennings, Borgan ve Wheare zikredilebilir. Siyasî partiler, seçim ve halkoyu meselelerine karşı gittikçe artan bir ilgi görülmektedir. Son yıllarda 28 araştırmadan 21 siyasî partiler, menfaat grupları, halkoyu ve seçim vetiresini kapsamıştı. Bununla beraber en fazla emek, yine kurulmuş müesses yapılar - parlâmento, iki partili sistem, kabine, devlet bürokrasisi ve yargı organları konusunda yapılmaktadır. Bu arada genişleyen sosyal hizmetler ve devletleştirilen endüstrinin reorganizasyonu konuları da gözden geçirilmektedir. (32).

S O N U Ç :

Görülüyor ki, İngiliz siyasî geleneğinin sürekliliği ve ihtişamına rağmen, siyasî ilimler bir üniversite öğretim konusu olarak - Kara Avrupasına benzer şekilde - henüz çok kısa bir gelişim süresine sahiptirler. Yapılan tahminlere göre bu saha ile ilgili 1.200 üniversite profesöründen ancak 15 i, siyasî bilimci vasfını taşımaktadır.

(32) Son yıllarda en fazla adı geçen siyasî ilim eserleri şunlardır: Ernest Barker, *Reflections on Government*, Oxford 1942; D. E. Butler, *The British General Election of 1951, 1952*, Macmillan, 1952.

D.E. Butler, *The Electoral System in Britain 1918-1951*, Oxford 1953;

Sir Ivor Jennings, *The British Constitution*, Cambridge 1950;

Harold Laski, *Parliamentary Government in England*, 1938;

R.B. McCallum and A. Readman, *The British General Election of 1945*, Oxford, 1947.

W.J.M. Mackenzie - *Free election*, 1958;

Ramsay Muir, *How Britain is governed*, 1933;

D.E. Butler and R. Rose, *The British General Election of 1959*; London 1960;

H.G. Nicholas, *The British General Election of 1950*;

R. T. McKenzie: *The British Political Parties*, 1955.

Bütün bu gerçeklere rağmen modern üniversiteler gün geçtikçe felsefe, tarih, hukuk veya ekonomi disiplinleri alanları içine sığmayan karakteri haiz konuların belirmediğini kabul etmek zorunda koyarlar. Bir yandan aktüel siyasî problemler konusunda son yıllarda birdenbire artan yayınlar, öte yandan Royal Institute of International Affairs, Institute of Public Administration ve Administrative Staff College gibi üniversite dışı akademik kuruluşlarla PEP (Political and Economic Planning) gibi önemli özel araştırma merkezlerinin ciddî ve sürekli çalışmaları, siyasî ilimlere atfedilen önemin artmasına hizmet etmektedirler. Nihayet unutulmaması gereken bir husus, Birleşik Amerika'da geniş anlamda siyasî ilimlerin içine giren sosyal ilimlerin - özellikle sosyoloji, sosyal psikoloji - ile milletlerarası münasebetler, İngiltere'de şimdiden ayrı ve bağımsız birer öğretim dalı olarak hemen her İngiliz üniversitesinde öğretim konusu olmaktadır.

A L M A N Y A :

İkinci Dünya Harbinden bu yana Almanya'nın hemen bütün üniversite ve yüksek öğretim merkezleri siyasî ilimlere karşı üstün bir ilgi göstermişlerdir. Andak bu ilgi ve yöndeki çalışmalar Amerika'da görüldüğü şekilde devamlı ve köklü bir fikrî gelişimin mahsulü sayılamazlar. Aksine, bağımsız bir siyasî ilim dalı olarak 19 cu yüzyılın iktisat ve politikayı bir arada mütalâa eden eski ahlâkçı felsefe «**Professiones Ethices vel Politices**» kürsülerinin kalkmasından sonra, siyasî ilimler bu şümüllü hüviyetle bir daha Almanya'da ortaya çıkamamıştır. Amerika ve İngiltere'de siyasî ilimler, eski felsefe ve ahlâk disiplinleriyle olan ilgilerini bugüne kadar siyaset teorileri yardımı ile muhafaza etmişlerdir - nitekim Amerika'nın önemli bir siyasî ilimler dergisinin adı «**Ethic**» dir. - Buna karşılık Almanya'da başlangıçta Kameralizm akımı içinde yer alan ve kısmen merkantilizm, kısmen de fizyokratların düşünce mirasından pay alan siyaset konusundaki üniversite öğretimi, 19 cu yüzyılın başında son bulmuş ve siyaset unsuru eninde sonunda tebahhur eden bir seri münferit disiplinlerden müteşekkil bir deltanın arasına karışmıştır. (33).

Sanıldığı gibi hukukî pozitivizmden farklı olarak, siyasî problemlerin tabii hukuk kategorileri yerine tarihçi mektebin arasına

(33) Wilhelm Hennis, Bemerkungen zur wissenschaftsgeschichtlichen Situation der politischen Wissenschaft in *Gesellschaft, Staat, Erziehung* Heft 5/1960., S. 203.

karışması - Herman Heller'in deyimini ile - Almanya'da «zaman ve mekân dahilinde genel bir devlet ilmine» karşı olan özlemi giderilmemiş bir şekilde açık bırakmıştır. (34)

Bu güdüük kalmış gelişimin başlıca nedenlerini Almanya'nın 18 ci ve 19 cu yüzyılda modern devlet yapısının geliştirilme tarzında aramalıdır. Bu konu da ilk önce zikri gereken nokta, Almanya'nın ülke itibarile son derece ufak parçalara bölünmüş olması, ekonomik siyasî alanlarda dinamik olan şehrli vatandaşların çok uzun zaman boyunca zümre devletinin sosyal düzeni ortasında hapis kalmaları, nihayet Alman devleti hakkında milletler ve mezheplerüstü bir tasavvurun geliştirilmiş olmasında aramalıdır.

Bununla beraber şurası unutulmamalıdır ki, Almanya'da ilk defa olarak ortaya çıkan Kameralizm ve ülke devletinin zabıta anlayışı (Polizeiwissenschaft), geleneksel ve modern siyaset anlayışı arasında bir orta kademeyi temsil etmektedir. 19 cu yüzyılın sonuna kadar ayakta kalmış olan bu düşünce sistemine göre, gerçi devlet kudretinin karşısında tabii hukuktan mülhem, tenkitçi bir ölçü geliştirilmemiştir, ancak din, hukuk, kültür ve ekonomi gibi âmme hayatının münferit sektörleri şümüllü bir idare hukuku çerçevesi içinde birleştirilmiştir. Devlet ile toplum arasındaki farka değinerek her ikisinin organik bir bütün içinde incelenmesi gerektiğine ısrarla işaret eden Lorenz von Stein, Robert von Mohl, Holtzendorf gibi Alman düşünürleri, bu açıdan hareketle modern siyasî bilimcilere en fazla yaklaşan 19 cu yüzyıl siyaset teorikileri sayılırlar. (35). Başka bir deyimle, geçen yüzyılın siyasî düşünürleri gerçi siyasî düzenin maddî unsurlarını teker teker tahlil suretile incelemeğe lüzum görmemişler, buna karşılık bugünkü anlayışa yakın bir şekilde aralarındaki «interdependence - sosyal bağlantı» kuvvetli bir şekilde sezmişlerdir. Esasen 19 cu yüzyılda birçok Alman üniversitelerinde hukuk ve ekonomi ilimlerini Kameralizm ve şümüllü âmme hukuku geleneklerinden mülhem olarak elele çalışması, Burgess ve Franz Lieber kanalı ile Amerikan siyasî ilimlerine geniş ölçüde tesir etmiştir. Ancak Almanya'da bu akım 19 cu yüzyılda hukuk, ekonomi ve sosyal ilimlerin bağımsız birer ilim dalı haline gelmesi sebebiyle zayıflamıştır. Üstelik tarih anlayışında da esaslı bir fark belirmişti.

(34) Kıyaslamak için bk.: Reinhard Holubek, *Allgemeine Staatslehre als empirische Wissenschaft. Eine Untersuchung am Beispiel von Georg Jellinek*, 1961.

(35) Nermin Abadan, *Âmme idaresinde son gelişmeler*, *Sbfd*, 1956, Sayı 3, Sh. 16.

malara yol açmış olan bir şahsiyetten daha bahsetmek gerekir. Bu bilgin, Berlin Üniversitesi Anayasa Hukuku Profesörlerinden Karl Schmitt'tir. Yüksek sayıda ilmî eserler vermiş bulunan Schmitt, bütün yazılarında aktüel sosyal vakıaları ideolojik kavramlarla belirtmekten çekinmemiştir. Bu sebeple eserlerinde her şeyden önce devrin aynası ve içinde bulunduğu zamanın unsurları hâkimdir. Temsil etmiş olduğu görüş, iktidarı bir kuvvet fenomeni olarak esas alan «kuvvet» teorisidir. Ancak kendisine pek yakın duran günümüzün birçok Alman siyasî bilimciler, Schmitt'in Nazi iktidarı zamanında anayasa kavramları ile kabili telif olmayan görüşlerinden uzak durmak için, bu yakınlığı belirtmekten fazlası ile çekinmektedirler. (42)

3 — Alman Siyasî İlimler Yüksek Okulu :

Alman üniversiteleri İngiltere ve Fransa'daki benzerleri gibi siyasi ilimleri ilgilendiren problemleri bağımsız bir disiplin olarak öğretim programı arasına almayınca, siyasî ilimlerin sistematik incellenme işi yine Kara Avrupa'nın diğer ülkelerinde olduğu gibi akademik olmayan bir mihrakta başladı. Bu alandaki ilk denemeyi Weimar Cumhuriyetinde Dr. Jaeck'in teşebbüsü ile kurulan «*Deutsche Hochschule für Politik*» de görüyoruz (43).

(42) Carl Schmitt, *Verfassungslehre*, 3 cü baskı 1957;

Politische Theologie, Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität, 2 ci baskı 1934;

Legalität und Legitimität, 1932;

Die Diktatur, Von Anfängen des modernen Souveränitätsgedanken bis zum proletarischen Klassenkampf 2ci baskı 1928.

(43) Ölümünden birkaç ay önce kendisine Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından Fakültenin ilk şeref unvanı olarak fahri doktora payesi verilen Dr. Ernst Jaeck aynı zamanda büyük bir Türk dostu idi. Yeni Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk hakkında çeşitli eserleri vardır.

Jaeck Türkiye'yi ilk defa 1914 de ziyaret ettiği zaman, Sofya'da görevli bulunan bir Alman diplomatı, Kont Wedel, kendisine Paris'teki «*Ecole libre des sciences politiques*» in önemli rolü hakkında etraflıca bilgi vermişti. Meslekî formasyon bakımından Şarkiyat (Orientalismus) ile meşgul olan Dr. Jaeck, basındaki yazıları sebebiyle nüfuzlu birçok Alman politikacıları ile irtibat halinde bulunuyordu. Weimar cumhuriyetinin kurucularından sayılan Friedrich Naumann onu daha 1918 de Berlin'de açılan bir «Devlet ilimleri okulunun» başına getirmişti. Kaynak için bk.: *Otto-Suhr Institut an der Freien Universität Berlin*, 1962, Sh. 6-7.

Ancak üniversite çevresinin dışında öğretime başlayan bu müessese beklenen irtibatı kuramamıştır. Berlin üniversitesinde bilhassa Viktor Buns, Rudolf Smend ve Heinrich Triepel'in meşgul olduğu siyaset konuları ise dar bir çevreye münhasır kalmıştır.

Dr. Jaeck ile birlikte Siyaset Yüksek Okulunun sevki idaresine katılan Dr. Theodor Heuss, bu müessesenin amacını 1926 da şu sözlerle belirtmişti: İktidar yapısını siyasî partilerin rekabetinden alan bir devlet düzeninde, Alman Siyaset Yüksek Okulunun durumu hiç şüphesiz sayısız problemlerle yükümlüdür. Zira bu zarurî mücadelelerin günün birinde sadece bir gözlem konusu halinde kalmayıp, müessesenin özüne saldırması tehlikesi her zaman vardır. Buna rağmen yüksek okul görevini herşeyden önce yüksek bir vatandaşlık şuuruna, bağımsız bir düşünceye sahip ve millî menfaatlere öncelikle yer veren insanlar yetiştirmekte gönmelidir.»

—Zikre değer bir nokta da bu müessese kurucularının hepsinin Friedrich Naumann'ın görüşüne uygun olarak siyaseti bir ilim saymamaları, fakat bu alandaki dileklerin köklü bir bilgi hamulesi olmaksızın başarılı bir şekilde gerçekleştirilemeyeceği tezinde birleşmeleridir. Drews bu düşünceyi bir açış konuşmasında şöyle tanımlamıştı: «Siyasetin fikrî temeli doğuşla kazanılmaz, bu bilgi diğer bütün idraklerde olduğu gibi, sadece öğretim ve öğrenim yolu ile elde edilebilir.»

— Siyasî problemlerin öğrenim yerini sistematik ilmî çalışma mihrakı olan üniversitelerin dışında aramak, Avrupanın diğer belibaşlı ülkeleri sayılan İngiltere ve Fransa'ya paralel bir fenomen olarak belirlemektedir. Böylece anlaşılıyor ki beşyüz yıllık gibi çok eski bir geçmişe sahip olmakla Kara Avrupasının büyük üniversiteleri klâsik bilim disiplinlerinin içine metodolojik kuralları henüz tam oturmamış olan siyaset ilmini ithal etmekten çekinmişlerdir.

Akademik çevrelerin sırt çevirdiği bu konu, iki harp arası Weimar Almanyasında bir öğretim konusu olarak yalnız başkent olan Berlin'de ele alınabilmiş, bu sebeple Amerikadaki gelişimleri çok uzakta kalmış bir müşahit gibi takip edebilmiştir. Bununla beraber Rockefeller ve Carnegie gibi Amerikan tesisleri daha 1926 dan itibaren yardım ellerini uzatmış bulunuyorlardı. Yüksek okul çeşitli seminer, yayın, etüdler ve gittikçe genişleyen öğretim programı ile siyasî eğitim ve siyasî ilimler alanında birçok hizmetler ifa etmişti. Fakat nüfusu gittikçe kuvvetlenen nasyonal sosyalizmi durdurtmağa yetmiyordu.

malara yol açmış olan bir şahsiyetten daha bahsetmek gerekir. Bu bilgin, Berlin Üniversitesi Anayasa Hukuku Profesörlerinden Karl Schmitt'tir. Yüksek sayıda ilmi eserler vermiş bulunan Schmitt, bütün yazılarında aktüel sosyal vakıaları ideolojik kavramlarla belirtmekten çekinmemiştir. Bu sebeple eserlerinde her şeyden önce devrin aynası ve içinde bulunduğu zamanın unsurları hâkimdir. Temsil etmiş olduğu görüş, iktidarı bir kuvvet fenomeni olarak esas alan «kuvvet» teorisidir. Ancak kendisine pek yakın duran günümüzün birçok Alman siyasî bilimciler, Schmitt'in Nazi iktidarı zamanında anayasa kavramları ile kabili telif olmayan görüşlerinden uzak durmak için, bu yakınlığı belirtmekten fazlası ile çekinmektedirler. (42)

3 — Alman Siyasî İlimler Yüksek Okulu :

Alman üniversiteleri İngiltere ve Fransa'daki benzerleri gibi siyasî ilimleri ilgilendiren problemleri bağımsız bir disiplin olarak öğretim programı arasına almayınca, siyasî ilimlerin sistematik incelenme işi yine Kara Avrupa'nın diğer ülkelerinde olduğu gibi akademik olmayan bir mihrakta başladı. Bu alandaki ilk denemeyi Weimar Cumhuriyetinde Dr. Jaeck'in teşebbüsü ile kurulan «Deutsche Hochschule für Politik» de görüyoruz (43).

(42) Carl Schmitt, *Verfassungslehre*, 3 cü baskı 1957;

Politische Theologie, Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität, 2 ci baskı 1934;

Legalität und Legitimität, 1932;

Die Diktatur, Von Anfängen des modernen Souveränitätsgedanken bis zum proletarischen Klassenkampf 2ci baskı 1928.

(43) Ölümünden birkaç ay önce kendisine Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından Fakültenin ilk şeref unvanı olarak fahrî doktora payesi verilen Dr. Ernst Jaeck aynı zamanda büyük bir Türk dostu idi. Yeni Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk hakkında çeşitli eserleri vardır.

Jaeck Türkiye'yi ilk defa 1914 de ziyaret ettiği zaman, Sofya'da görevli bulunan bir Alman diplomatı, Kont Wedel, kendisine Paris'teki «Ecole libre des sciences politiques» in önemli rolü hakkında etraflıca bilgi vermişti. Meslekî formasyon bakımından Şarkiyat (Orientalismus) ile meşgul olan Dr. Jaeck, basındaki yazıları sebebiyle nüfuzlu birçok Alman politikacıları ile irtibat halinde bulunuyordu. Weimar cumhuriyetinin kurucularından sayılan Friedrich Naumann onu daha 1918 de Berlin'de açılan bir «Devlet ilimleri okulunun» başına getirmişti. Kaynak için bk.: *Otto-Suhr Institut an der Freien Universität Berlin*, 1962, Sh. 6-7.

Ancak üniversite çevresinin dışında öğretime başlayan bu müessese beklenen irtibatı kuramamıştır. Berlin üniversitesinde bilhassa Viktor Buns, Rudolf Smend ve Heinrich Triepel'in meşgul olduğu siyaset konuları ise dar bir çevreye münhasır kalmıştır.

Dr. Jaeck ile birlikte Siyaset Yüksek Okulunun sevki idaresine katılan Dr. Theodor Heuss, bu müessesenin amacını 1926 da şu sözlerle belirtmişti: İktidar yapısını siyasî partilerin rekabetinden alan bir devlet düzeninde, Alman Siyaset Yüksek Okulunun durumu hiç şüphesiz sayısız problemlerle yükümlüdür. Zira bu zarurî mücadelelerin günün birinde sadece bir gözlem konusu halinde kalmayıp, müessesenin özüne saldırması tehlikesi her zaman varıdır. Buna rağmen yüksek okul görevini herşeyden önce yüksek bir vatandaşlık şuuruna, bağımsız bir düşünceye sahip ve millî menfaatlere öncelikle yer veren insanlar yetiştirmekte görmelidir.»

—Zikre değer bir nokta da bu müessese kurucularının hepsinin Friedrich Naumann'ın görüşüne uygun olarak siyaseti bir ilim saymamaları, fakat bu alandaki dileklerin köklü bir bilgi hamulesi olmaksızın başarılı bir şekilde gerçekleştirilemeyeceği tezinde birleşmeleridir. Drews bu düşünceyi bir açış konuşmasında şöyle tanımlamıştı: «Siyasetin fikrî temeli doğuşla kazanılmaz, bu bilgi diğer bütün idraklerde olduğu gibi, sadece öğretim ve öğrenim yolu ile elde edilebilir.»

— Siyasî problemlerin öğrenim yerini sistematik ilmî çalışma mihrakı olan üniversitelerin dışında aramak, Avrupanı'n diğer belibaşlı ülkeleri sayılan İngiltere ve Fransa'ya paralel bir fenomen olarak belirlemektedir. Böylece anlaşılıyor ki beşyüz yıllık gibi çok eski bir geçmişe sahip olmakla Kara Avrupasının büyük üniversiteleri klâsik bilim disiplinlerinin içine metodolojik kuralları henüz tam oturmamış olan siyaset ilmini ithal etmekten çekinmişlerdir.

Akademik çevrelerin sırt çevirdiği bu konu, iki harp arası Weimar Almanyasında bir öğretim konusu olarak yalnız başkent olan Berlin'de ele alınabilmiş, bu sebeple Amerikadaki gelişimleri çok uzakta kalmış bir müşahit gibi takip edebilmiştir. Bununla beraber Rockfeller ve Carnegie gibi Amerikan tesisleri daha 1926 dan itibaren yardım ellerini uzatmış bulunuyorlardı. Yüksek okul çeşitli seminer, yayın, etüdler ve gittikçe genişleyen öğretim programı ile siyasî eğitim ve siyasî ilimler alanında birçok hizmetler ifa etmişti. Fakat nüfusu gittikçe kuvvetlenen nasyonal sosyalizmi durdurtmağa yetmiyordu.

Naziler 1933 de iktidarı ele geçirdikten sonra propaganda ve kültür bakanlıkları bu müesseseyi de «**Gleichschaltung**» (eş âyarlama) yolu ile yeni devlet yapısının içine çekmeği bilhassa dış politika alanında itibar kazanmak gayesile uygun bulmuşlardı.

Fakat Ernst Jaeck böyle bir «intibak» ı şiddetle reddetti, neticede 1 Nisan 1933 Hitlerle yapmış olduğu şahsî bir konuşma sonucunda yüksek okulun feshi kararlaştırıldı. Böylece yüksek okulun bütün evrakı bizzat kurucular tarafından yakıldı. Gerek Dr. Jaeck, gerekse mesai arkadaşları devletleştirme ve totaliter Nazi partisine hizmet anlamına gelen «**katılma**» yı reddetmişlerdi.

Yüksek okulun hemen hemen bütün öğretim üyeleri süngüne gittiler. Bunlardan Arnold Wolfres Amerika'da Yale Üniversitesi, Ernst Jack ise Columbia Üniversitesinde yeni bir çalışma alanına kavuştular. Bu kararları birlikte siyasî olayların ilmî metotlarla araştırılması Almanya'da on yedi yıl müddetle tatil edildi. Bu zorunlu durdurma bir bakıma İkinci Dünya Harbinden sonra gene Alman siyaset bilimcilerine yepyeni bir dinamizm ve şevk kazandırmıştır. Zira 1946/1947 belediye seçimleriyle birlikte yeniden diriltelen siyasî partilerle birlikte siyasî eğitime karşı duyulan ihtiyaç yeniden ifade edildi. Berlin Sovyetler tarafından kesif bir hava ablukasına maruz bırakıldığı sırada, Berlin hükûmet başkanı - Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde uzun yıllar komün bilgisi ve şehir-cilik dersleri vermiş olan - Prof. Ernst Reuter, çok mütevazî şartlar altında «**Hochschule für Politik**» i sade bir törenle yeniden açmış ve sevki idaresini müessesenin eski bir öğretim üyesi olan Prof. Otto - Suhr'a emanet etmişti. Yüksek okulun bu yeni açılışında ilk konuşmanın, sonradan Cumhurbaşkanlığına seçilen Theodor Heuss tarafından yapılması, talihin mutlu bir cilvesi sayılır.

Berlin'de yangın harabelerinin ortasında Phoenix kuşu gibi uyanan ve yeni bir varlığa kavuşan «**Hochschule für Politik**» in yanbaşında siyasî ilimler, akademik bir disiplin olarak hayret verici bir süratle diğer Alman üniversitelerine yayılmıştır. Bugün Batı Almanya'nın 18 üniversitesinin 12 sinde bağımsız siyasî ilimler kürsüleri bulunduğu gibi, bu disiplin ayrıca hemen hemen bütün yüksek okul ve akademilerine de ithal edilmiş bulunmaktadır. Sade 1 Ocak 1957 - 1 Ocak 1962 tarihleri arasında Federal Alman Cumhuriyetinde faaliyet gösteren siyasî ilimler kürsüsünün sayısı 13 den 27 ye çıkmıştır. (45) Bunun sebebini herşeyden önce işgal

(45) 1959 dan bu yana Hür Berlin Üniversitesinde «*interfakultatif*» (fakültelerarası)

kuvvetlerinin tesiriyle kökleştirmeye çalışılan demokratik düzeni yaratan elverişli şartların ihdasında aramak gerekir.

Siyaset ilmine tahsis edilecek kürsülerin ihdası konusunda teşebbüs Almanya'daki üniversitelerden çok bazı eyaletlerinden gelmiştir. Sosyalist partinin çoğunlukta bulunduğu Hessen, Hamburg ve Berlin ile Hıristiyan Demokrat bir hükûmete sahip Baden Württemberg bu alanda önemli bir rol oynamışlardır. Bu öğretim konusunun ithali bahsinde bilhassa siyaset ve pedagoji müllâhazaları rol oynamıştı: vatandaşları, bilhassa gençliği totalitarizmin tehlikeli yankılarına karşı muaf kılmak, siyasî aydınlatma yolu ile demokratik hayatın istikrarına hizmet etmek ve bu yoldan federal cumhuriyeti Weimar Cumhuriyetinin âkıbetinden korumak. Daha sonra kurulan siyasî ilimler bölümlerinde bu düşünceler eşit ölçüde rol oynamakla beraber, her yabancı müşahidin gözüne çarpan bu pragmatik ve pedagojik özellikler, Alman siyasî ilimlere has vasıflar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasî ilimlerin yeniden dirilişi sırasında göze çarpan diğer bir özellik bu konunun üniversite içinde İngiltere'yi andırarak şekilde yerine göre tarih, sosyoloji, hukuk, felsefe gibi akademik disiplinlerle birleştirilmesi olmuştur. Bununla beraber başta Berlin olmak üzere Frankfurt, Freiburg, Heidelberg, Hamburg ve München'de açık bir ihtisaslaşma ve bağımsız kürsüler kuruluşuna doğru gidilmektedir.

bir siyasî ilimler bölümü olaark katılmış olan *Otto-Suhr enstitüsünde* (eski Hochschule für Politik), on siyasî ilim kürsüsü mevcuttur. Bu kürsüler Ekonomi, Felsefe ve Hukuk fakültelerine bağlı olmakla beraber, tamamen bağımsız bir öğretim müessesesi olan Otto-Suhr enstitüsü tarafından yönetilmektedir. Felsefe Fakültesine bağlı olan beş kürsü şunlardır:

- Mukayeseli siyasî hâkimiyet sistemleri - Ernst Fraenkel,
- Dış politika tarihi ve teorisi - Richard Löwenthal,
- Siyasetin tarihî temelleri - Gerhard A. Ritter,
- Siyasî fikirler tarihi - Gerhard Oestreich, (ayrıldı).

Ekonomi ve Sosyal İlimler Fakültesine bağlı dört kürsü şunlardır:

- Siyaset teorisi - Otto Heinrich von der Gablentz,
- Siyaset ekonomisi - Gert Von Eynern,
- İç politika - Ossip K. Flechtheim,
- Sosyoloji ve siyasî ilimler - Otto Stammer,

Hukuk Fakültesinde bir kürsü mevcuttur: *Amme Hukuku ve Siyaset* - boştur. Otto Suhr enstitüsü 7 Mayıs 1962 tarihinde Amerikan hükümetinin 700.000 dolarlık bir bağış yardımı ile Hürk Berlin üniversitesinin kampusundaki yeni binasına geçmiştir. Yeni kütüphanesinde 90.000 kitap vardır.

Ancak, Hukuk, Ekonomi ve Felsefe Fakültelerine âdeta eklenmiş olan bu çeşitli siyasî ilimler kürsüleri terminoloji alanında da bazı tereddütlü terimlere yol açmıştır. Nitekim «siyasî ilimler» in yanınbaşında «İlmî siyaset», «Siyasetin ilmi» ve «Politoloji» gibi deyimler de kullanılmaktadır. Bütün bunlar gösteriyor ki Batı Almanya'da siyasî ilimlerin müesseseseleşmesi henüz «improvisation» (âyarlama, uydurma) safhasında bulunmaktadır.

5 — Siyasî ilimler alanında çeşitli akımlar :

1945 den bu yana cereyan eden gelişime bakılırsa, bu disiplinin henüz kesin olarak ilmî ve müessesesevî karakterini geliştirmemiş olduğu görülmektedir. Siyasî ilimler Almanya'da -örneği Fransa'da 1954 te Hukuk Fakülteleri öğretim programında yapılan reforma benzer şekilde - hukuk öğretiminde sağlam bir mevki elde etmedikleri gibi Amerika'ya benzer şekilde diğer üniversite disiplinleri üzerinde hissedilir bir tesir yapmak üzere ne sayıca ne de vasıfça yeter bir nüfuza sahip değildir.

Bununla beraber iki dünya harbi arasındaki tutumdan farklı olarak bugünün Alman siyaset bilimcileri aşağıdaki ana hatlar konusunda ittifaka yakın bir anlayış göstermektedirler:

- 1 — Bağımsız bir siyaset ilmi vardır,
- 2 — Siyaset ilmi, analitik yoldan toplumsal ve tarihî şartları siyasî bir açıdan değerlendirir,
- 3 — Bu ilmin konusu âmme hayatıdır,
- 4 — Siyaset ilmi bilhassa siyasî iktidarın kazanılması, kullanılması, yıpranması ve çözülmesi ile meşgul olur,
- 5 — Siyaset ilmi kendine düşen vazifeleri ifa edebilmesi için felsefe, tarih, hukuk ve ekonomiden faydalanır. (46).

Kısa bir geçmişi olan Alman siyasî ilimleri, metodolojik bakımdan da ilginç değişimler geçirmiştir. İlk başta siyasî ilimler faaliyet alanı ve muhtevasının tesbiti gerekiyordu. Bu maksadı en iyi gerçekleştirmiş olan iki eser Ossip K. Flechtheim'in «**Siyasî ilimlerin temeli**» ile J. C. Friedrich'in «**Yeni çağ anayasa devleti**» adlı eserleri sayılır. (47). Bu çabalar ikili bir maksadı güdüyordu.

(46) Mart 1950 tarihinde Berlin'de toplanan bir symposium bu meseleleri inceledi. *Otto-Suhr Institut an der FU*, Sh. 43.

(47) O.K. Flechtheim, *Grundlegung der Politischen Wissenschaft*, Meisenheim 1958; G. J. Friedrich, *Der Verfassungsstaat der Neuzeit*, Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1953.

Birincisi siyasî olayların ilmî metotlarla incelenebileceği gerçeğini ispatlamak, ikincisi siyasî gerçekleri pozitivist şekilde yöneltmiş olan ampirik sosyal araştırmalarla kıyaslamak.

Halen Freiburg ekolünün lideri sayılan Arnold Bergstraesser, üçüncü bir yol olarak «Alman âmme hukuku ve devlet düşüncesi-nin tarihçi ve sosyolojik geleneğine bağlı» bir siyasî ilimler kavramı geliştirmeye çalışmaktadır. (48).

Bu alanda Batı Almanya'da en yüksek sayıda araştırma ve yayın yapmış olan Hür Berlin Üniversitesi Siyasî İlimler Enstitüsünün kuruluşundan bu yana geçen son on yılda çıkarttığı yayınlar kayda değer. Sırf araştırma yapmak üzere kurulmuş olup, ünlü siyaset sosyologu Prof. O. Stammer'in başkanlığındaki «Institut für Politische Wissenschaft» (Siyasî İlimler Enstitüsü), işlediği konular şöyle özetlenebilir :

- Weimar cumhuriyetinin çöküşü ve nasyonal sosyalist hâkimiyet sisteminin inşası,
- Bugünkü Almanya'da sağcı radikalizm akımları,
- Sovyet işgali altında bulunan Almanya'da komünist iktidar sisteminin kuruluş ve yapısı,
- Federal cumhuriyet idaresi ile Berlin'de yapılan seçim mücadeleleri ile seçimlerin tahlili,
- Menfaat gruplarının siyasî müesseseler ve siyasî kararlar üzerindeki tahlili. (49).

Aynı enstitü halen ilginç ve henüz yayınlanmamış olan şu araştırma projeleri yürütmektedir :

- 1 — «Berlin buhranında siyasî liderlik ve demokrasi». Bu etüd alınan siyasî kararlarla Berlin basını ve Berlin halkının tepkilerini paralel olarak incelemektedir. Bu araştırmada bir seri mülâkatlar yolu ile Berlinlilerin siyasî ilgi ve faaliyet derecesi de ölçülmek istenmektedir.
- 2 — İkinci önemli araştırma projesi Dr. Ludz'un hazırlamış olduğu önemli bir felsefî tahlildir. Konusu «Marksiz-

(48) H. Maier, Zur Lage der Politischen Wissenschaft, *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 1962, 3. Heft, Sh. 237; W. Hennis, Bemerkungen, zur wissenschaftsgeschichtliche Situation der politischen Wissenschaft in *Gesellschaft, Staat Erziehung* (1960)

(49) Informationen 1/62, Institut für Politische Wissenschaft, Sh. 1-6.

min siyasî felsefesini kavramak gayesile ideoloji kavramının geçirmiş olduğu değişmeler» dir.

- 3 — Dr. Filjakovski ve grubu «Berlin şehrinin Federal Alman Cumhuriyetinin siyasî, hukukî, ekonomik ve sosyal sistemi ile kaynaşması» başlığını taşımakta ve Berlin'e 1949 dan bu yana yapılan önemli malî yardımları, yasa-
ma vetiresinde bu şehre tanınan özel mevkiî ves. konu
almaktadır.
- 4 — Nihayet dördüncü araştırma Dr. Diedderich'in başkanlığında «Amprık seçim araştırmaları» başlığı altında İngiltere, Fransa, Birleşik Amerika Devletleri ve Almanya'da yürütülen çeşitli seçim etütleri mukayeseli olarak incelenmektedir. (50).

Alman siyaset bilimcilerinin elân tartıştıkları diğer bir konu, siyaset meselelerinin Max Weber'in iddiasına uygun olarak değer hükümlerinden uzak bir şekilde işlenip işlenemeyeceği meselesidir. (51). Max Weber'in etkisi altında siyaset geniş ölçüde «iktidarın kazanılması ve elde bulundurulması sırasında uygulanan teknik» olarak vasıflandırılmaktadır. Bu görüş bugün Almanya'da bilhassa Flechtheim ve von der Gablenz tarafından paylaşılmaktadır. Bu düşünürlere göre siyaset, toplumu ilgilendiren kararlarda mukavemet gösterenlere rağmen belli bir iradeyi geçirmektir; böylece mihrak noktası kuvvet olmaktadır. Başkaları ise politika düzen ve güvenliği sağlama gibi bir görev taşımaktadır. Kuvvet teorisinin en müfrit tanımı Carl Smith tarafından yapılmıştır. Ona göre «siyasî hareketleri ayırt etmeğe yarayan belirli siyasî farklılaşmalar dost ve düşman tefrikine dayanır.» (52).

Ancak şurası unutulmamalıdır ki, Carl Schmitt her zaman devleti göz önünde bulundurmuştur. Ona göre «düşman - hostis,» her zaman ancak bir grup olabilmektedir. Devlet ise bu mücadeleler ortasında hakem olma durumundadır. Bu anlayış çerçevesi içinde siyasî ilimlerin araştırma mihrakı, «aktif olarak siyasî ka-

(50) Hrgb. Otto Stammer, *Politische Forschung*, Beitrage zum 10 jachrigen Bestehen des Instituts für politische Wissenschaften, 1962, Sh. 194.

(51) Otto von der Gablenz, *Macht, Gestaltung u.Recht*, die drei Wurzeln politischen Denkens, in *Faktoren der Machtbildung*. Wissenschaftliche Studien zur Politik Berlin 1952, Sh. 139.

(52) Carl Schmitt, *Der Begriff des Politischen*, München u.Leipzig 1932, Sh. 14.

rarların alınmasına müessir olan toplumsal iktidar yapıları ile modern toplumda siyasî iktidarı yaratan, onu bir egemenlik sistemi haline getiren veya çökerten sosyal, ekonomik ve psikolojik vetirellerdir.» (53).

Bu görüş bugün gene Alman siyaset bilimcilerinin çoğunluğu tarafından benimsenmekle beraber kuvvetli tepkilere de yol açmıştır. Nitekim örneği Fransa'da Maurice Duverger tarafından geliştirilen ve iktidar kavramının sistematik tahlilini hedef güden bir çalışma usulünün münhasıran siyasi ilimlere temel olma eğilimi, Wilhelm Hennis, Arnold Bergstraesser, Kurt Sontheimer ve Arnold Brecht gibi siyaset bilimcileri tarafından kesinlikle reddedilmektedir. Wilhelm Hennis bu anlayışa hizmet eden bir siyaset ilminin izafî değerlere dayanarak bir siyaset tekniği derecesine düşeceğini ifade etmektedir. Siyaset alanında neoidealist ekolün lideri sayılan Arnold Bergstraesser'e göre ise siyaset ilminin konularını yalnız iktidar fenomenine hasretme, sunî yoldan görüş ufkunun daralmasına müessir olma anlamını taşımaktadır demektir. Bergstraesser siyasî olay ve kararları, bir kelime ile siyasî düşünüşü sosyoloji, iç politika, milletlerarası politika, devlet ve sosyal felsefe gibi dört ayrı bölüm yardımı ile çözüme emelindedir. (54). Bergstraesser'in öğrencisi olup halen Berlin Üniversitesinde profesörlük eden Kurt Sontheimer «yalnız iktidar mefhumu kategorilerine bina edilen bir siyaset ilmi temelsiz kalır» demektedir. Arnold Brecht ile daha ileri giderek siyasî iktidarı «siyaset teorisinin temel birimi» olarak reddetmektedir. (55).

Görüldüğü gibi, Batı Almanya'da ancak İkinci Dünya Harbinden sonra hızlı bir gelişime kavuşan siyasî ilimler bir yandan değer hükümlerine bağlı olmıyan bir sistematik inceleme metodunu reddetmekte, dolayısıyla demokratik ve totaliter hâkimiyet sistemlerinin doğuş, gelişim ve nüfuz kazanma problemlerine büyük yer ayırmış bulunmakta ve bunları herşeyden önce siyaset sosyolojisinin verileri ile değerlendirmiş bulunmaktadırlar. Öte yandan bir kısım Alman siyaset bilimcileri «kudret teorisi» nin inhisarcı tutu-

(53) *Faktoren der Machtbildung*, op.cit., Sh. 139 ff.

(54) Geniş ölçüde antik «Polis» tasavvurunun etkisi altında bulunan Bergstraesser» sosyal bütünü yaratan faktörleri» siyasî ilimlere temel yapma dileğindedir. A. Bergstraesser, *Politik in Wissenschaft u.Bildung*, Verl. Rombach, 1961 Sh. 21.

(55) Arnold Brecht, *Politische Theorie, die Grundlagen des politischen Denkens im 20.Jndt.* Tübingen 1961, S. 418.

muna karşı tarih ve felsefe disiplinlerine daha geniş yer ayırmış durumdadırlar. Genel olarak görülüyor ki çeşitli ideoloji, daha doğrusu «Weltanschauung» larla köklü bir geçmişin bıraktığı fikir mirasından bir türlü kurtulamayan Kara Avrupası, - siyasî ilimlerde metodolojik tartışmaların yanıbaşında,- temel problemler konusunda da önemli farklılıklar yaratmaktadır.

F R A N S A :

1 — Siyasî ilimler kavramının doğuşu :

Diğer belli başlı Batı ülkelerinde olduğu gibi, Fransa'da da, siyasî ilimler üzerindeki ilk tartışmalar, XIX cu yüzyıla rastamaktadır. Bu gelişimde herşeyden önce Fransız ihtilâl fikir mirasının etkisini aramak gerekir.

XIX cu yüzyılda bu yeni disipline karşı gösterilen ilgi ve bu konuların resmî müesseselerin öğretim programlarına alınması hususunda gösterilen istek, üç esaslı faktöre dayanmaktadır (56):

1 — XIX yüzyılın ikinci yarısında ilmi gerçeklere karşı duyulan hayranlık, sadece müsbet ilimlerin değil, sosyal fenomenlerin de bu yoldan incelenip araştırılması gerektiğini ortaya koyuyordu. Bu sırada düşünürlerin çoğu sosyal olayların da müsbet ilimler metodu ile araştırılabileceğini ve Auguste Comte'un deyimi ile metafizik çağdan pozitif çağa geçilebileceğini ileri sürmüşlerdi. Bu yaygın kanaatten siyasî ilimler de faydalanmıştır.

Siyasî hürriyetler alanında elde edilen ilerlemeler de, bu gelişime hizmet etmiştir. Siyasî konularda hoşgörülüğün hâkim olmadığı bir rejimde siyasî ilimler gelişemez. Zira siyasî olaylar düşünce yasağına giren konular arasında yer aldıkça, gerçek bir siyasî ilmin gelişmesine imkân yoktur.

Bu bakımdan başka ülkelerde olduğu gibi Fransa'da da siyasî ilimleri ilk defa ortaya atan düşünmenler liberaller olmuştur. Nitekim «sciences morales et politiques» terimi ilk defa Condorçet'in kamu eğitimi ile ilgili olarak Convention'a 1792 de sunduğu raporda geçmektedir. Daha sonraları kurulan «Ahlâkî ve siyasî ilimler Akademisi» Fransız İhtilâlinin sonra, Restauration ve monarşi

(56) DUVERGER, Maurice, *Méthodes de la science politique*, Presses universitaires de France, 1959. Sh. 45.

devrinde, hür fikirli düşünürlerin sığındıkları bir müessese olmuştur. Bu akademi Üçüncü Napolyon tarafından sonra kapatılmıştır.

3 — Siyasî ilimlerin müesseseselleşmesine imkân veren üçüncü faktör, siyaset ve idare alanında verimliliği arttırma fikri olmuştur. Siyasî ilimler sayesinde daha kabiliyetli idareciler yetiştirmek fikri kendini 1819 ve 1849 yıllarında kurulması istenen «Siyasî ve İdarî İlimler Fakülte» lerinin projelerinde ve 1848 - 1852 yıllarında Paris'te kurulan «Ecole d'Administration» da göstermiştir (57). Bu düşünce kamu hayatının her kesiminde kuvvetle Fransa'nın tesiri altında kalan Osmanlı İmparatorluğunda da izlenebilir (58).

2 — Siyasî ilimlerin akademik plâna alınmasını güçleştiren faktörler :

Siyasî ilimlere karşı açığa vurulan üstün ilgiye rağmen, bu yeni disiplin - Birleşik Amerika Devletinin aksine olarak - geleneksel akademik müesseselerin kesin mukavemeti ile karşılaşmıştır. Bunun başlıca sebebi Kara Avrupasında faaliyet gösteren üniversitelere tanınmış olan muhtariyetin, zümre devletinden arta kalan bir ayrıcalık olması ve bugün hukuk devletinin mutlak himayesi altında devam etmesidir.

Bu mukavemet Fransa'da fazlasıyla kuvvetli olmuştur, zira bu memleketin üniversitelerinde hâkim olan merkeziyetçilik, her türlü reformun ancak yukarıdan aşağıya doğru gerçekleştirilebilmesine imkân vermektedir. 1815 - 1848 yılları sırasında bu hususta hazırlanan birkaç proje başarısızlığa uğramıştır. Bunların başında 1819 da Cuvier ve 1832 de Macanel tarafından Paris'te kurulması istenilen bir Siyasî ve İdarî İlimler Fakültesinin projeleri ile 1846 da Salvandry projesinin genişletilmesi ve bir Siyasî İdarî İlimler Okulunun kurulması istenmiştir. 1848 İhtilâli bu alanda bir ileri hamleye yol açmış, ancak ihtilâl sırasında kurulan İdarecilik Mektebi dört yıl sonra tekrar kaldırılmıştır.

Bütün bu teşebbüsler sırasında tek sürekli başarı olarak Emile Boutmy'nin 1872 de kurmuş olduğu «Ecole libre des Scien-

(57) DUVERGER, Maurice, *op.cit.*, Sh. 44-45.

(58) Nitekim bir yüzyılı aşkın memleket hizmetinde bulunan Siyasal Bilgiler Fakültesi, eski adı ile MÜLKIYE'nin kuruluşu 1859 tarihine rastlamaktadır.

«*ces Politiques*» gösterilebilir. Bu yüksek okulun kuruluşuna âmil olan fikirlerin başında, 1870 harbinin kaybının idarî ve siyasî kadroların teknik ehliyetsizliğinden ileri geldiği kanaati hâkim olmuştur. Bu okulun kurulmasında güdülen diğer bir amaç da yeni bir cumhuriyetçi siyasî kadronun eğitimi için bu düşünceyi benimseyen taze kuşakların yetiştirilmesi zorunluğu gelmektedir. Okul bu ikinci gayenin gerçekleştirilmesinde fazla başarılı olmuş sayılamaz. Üçüncü Cumhuriyetin seçkin devlet adamları arasında bu okul mezunlarından sadece Tardieu ve Caillaux zikredilebilir. (59).

Yayın alanındaki gayretler de buna benzer şekilde sınırlı kalmışlardır. 1894 de yayın hayatına giren «**Revue de Droit Public et de la Science Politique**», aslında Fransız âmme hukukunun ufku- nu siyasî ilimlere doğru genişletmek üzere kurulmuştur. Ancak bu dergi on yıl sonra Gaston Jèze'in yönetiminde sırf idare hukuku görüşü açısına bağlanmıştır. Ona benzer şekilde 1913 de André Siegfried tarafından yayınlanan «**Tableau politique de la France de l'Ouest**» de yankısız kadı. Devlet bürokrasisinin üst kademelerine eleman yetiştirmekle yetinen «**École libre des Sciences Politiques**» araştırma görevini ihmal etmişti. Böylece denilebilir ki, iki dünya harbi arasında siyasî ilimler **Jean Jacques Chevalier** ve **Marchel Prelot** gibi sayılı birkaç üniversite öğretim üyesinin şahsî gayretlerinden faydalandı. (60).

Üniversitelerin bu çetin mukavemetinin başlıca sebebini herşeyden önce Hukuk Fakültelerinin toplum hayatında oynadıkları önemli rolde aramak gerekir. Hukuk tahsili Fransa'da geleneksel bir şekilde dar bir teknik öğretim yerine, geniş bir genel kültür ve açık fikrî ufuklara yönelmektedir. Eğer Hukuk fakülteleri bu dar meslekî görüş çerçevesinden sıyrılarak karar vermiş olsalardı, çoktan kuvvetlenen bu yeni disipline yer verebilirlerdi. Bu yola gitmemelerini «**École libre des Sciences Politiques**» in kurucusu **Emile Boutmy** aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

- 1 — Hukuk ve Edebiyat fakülteleri arasındaki kesin ayırım, bilhassa Fransa'da siyaset ilmi alanında yetişmek için zarurî addedilen tarihle sosyal ilimleri, hukuk fakülteleri öğretim programı dışında bırakmaktadır.

(59) DUVERGER, Maurice, *op.cit.*, Sh. 46.

(60) DUVERGER, Maurice, *Op. Cit.*, Sh. 47.

- 2 — Hukuk fakültelerinin hepsinde hususî hukuk hâkim bir mevkii işgal etmektedir.
- 3 — Fransa'daki hukuk öğretimine hâkim olan muhafazakâr metotlar da ayrıca bu konuda geciktirici etkileri yaratmışlardır. (61).

Bununla beraber Fransız Hukuk fakülteleri devlet ve kamu düzeni ile ilgili geniş öğretim programları sebebiyle başka ülkelerdeki benzer müesseselere nispetle siyasî ilimlere daha geniş yer ayırmış sayılabilirler. Örneğin, Duguit ve Hauriou'nun bu yüzyılın başında Fransız fikir hayatına getirdikleri yeni görüşler gibi. Şu kadar ki çok etraflı bir âmme hukuku öğretimi aslâ siyasî ilimler öğretiminin yerini alamaz.

3 — Fransa'da 1945 de siyasî ilimler alanında yapılan köklü reformlar :

İkinci Dünya Harbinin sonu siyasî ilimlerin gelişimi bakımından Fransa'da yeni bir çağın başlaması anlamına gelmektedir. Belibaşlı Batı memleketleri Birleşik Amerika'nın örneğine uygun olarak siyasî ilimleri üniversitenin öğretim programları içine almaktadırlar. Teori plânında ise yeni disiplinin metotları, tartışma konusu haline getirilmektedir. İlk bakışta, bir buhranı andıran bu durum, aslında daha sağlam bir gelişime yol açmıştır. Bir bakıma denilebilir ki, 1900 - 1945 yılları arasında siyasî ilimler âdeta bir Amerikan ilmi haline gelmişti. 1945 den bu yana, Batı Almanya, İtalya, İngiltere, İskandinav memleketleri, İsviçre ve birçok gelişme halindeki ülkelerin bu konuya sarılmaları, siyasî ilimleri milletlerarası bir gelişme imkânına büründürmüştür. Fransa 1945 ten sonra bu yönde çok köklü ve şümüllü yenilikler getirmiştir.

O tarihe kadar fiilen sadece Fransız yüksek burjuvazisine mensup çocuklarını yetiştirip devlet bürokrasisinin üst kademelerine intisabını mümkün kılan özel «École libre des Sciences Politiques» devletleştirilmek suretile yepyeni bir hüviyete sokulmuştur. (62). Bu devletleştirme sırasında adı geçen müessese öğretim

(61) UNESCO, L'Enseignement des Sciences Sociales en France, 1953, Sh. 54.

(62) ABADAN, Nermin, Âmme idaresinde son gelişmeler, *S.B.F. Dergisi*, Cilt XI, 1956, Sayı 3, Sh. 12-15: ayrıca bu konu hak. etraflı bilgi için bak: FEYZİOĞLU, Feyzi, The reforms of the French Higher Civil Service, *Public Administration*, 1955 sayısı.

ve araştırma yapmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Araştırma görevi sırf bu maksat için kurulan «Fondation Nationale des Sciences Politiques» e emanet edilmiştir. Bu yeni araştırma merkezi o tarihten bu yana «üniversitelerarası statüsü sebebiyle, çeşitli menşelere mensup araştırmacıların faaliyetini koordine etmek suretile siyasî ilimlerin ihtiyaçlarını daha müsbet şekilde karşılamaktadır.»

Buna karşılık siyasî ilimlerin öğretimi Paris'te yeni adı ile «Institut d'Études Politiques» e verilmiş, öte yandan siyasî ilimlerin öğretimi ayrıca Fransa'nın diğer illerde kurulan taşra üniversitelerine birer Siyasî İlimler Enstitüsünün eklenmesi suretile genişletilmiştir (63). Nihayet devlet idaresinin üst kademelerini işgal edecek olan idareciler için lisans sonrası etraflı bir öğretim programı uygulayan «École Nationale d'Administration» kurulmuştur.

9 Ekim 1945 tarihli kararname ile Fransa'da girişilen bu önemli reform, gerçi ön plânda devlet personel sistemini hedef tutmuş ise de vasıtalı olarak siyasî ilimler öğretimi üzerinde etki yaratmıştır. Bu reformları üç mihrak etrafında toplayabiliriz: Millî İdarecilik Okulu, Siyasî İlimler Enstitüleri ve Siyasî İlimler Millî Araştırma Merkezinin kuruluşu. Bu reformların gerçekleştirilmesi sırasında önemli bir rol oynamış olan eski Fransız başbakanlarından Michel Debré, gerekçesinde şöyle demektedir:

«Edebiyat, felsefe ve hukukla doğrudan doğruya ilgili olmayan ve siyaset ve ekonomiyi kapsıyan bu yeni öğretimin sadece devlet hizmetine intisap edecek olan gençlere lüzumlu olduğunu sanmak, büyük bir hata olur. Özel teşebbüs, milletlerarası meselelere, gazetecilikle uğraşacak olan gençlerin, başlangıçta müstakbel idarecilerden farksız bir şekilde aynı bilgilere karşıderin bir susuzluk duyacakları tabiidir.» (64).

Böylece Boutmy'nin şahsî teşebbüsü ile 1872 den bu yana aralıksız olarak öğretime devam etmiş olan özel okul, devletleştirilmek ve Paris Siyasî İlimler Enstitüsü adı altında Paris Üniversitesine katılmıştır. (65).

(63) Halen STRASBOURG, GRENOBLE, LYON, TOULOUSE, BORDEAUX, ALBER, AIX-MARSEILLE Üniversitelerinde birer siyasî ilimler enstitüsü bulunmaktadır.

(64) DEBRE, Michel, Réforme de la fonction publique, 1945, Sh. 18.

(65) UNESCO, *op.cit.*, Sh. 56.

Öte yandan yüksek bir okuldan çok «meslekî formation veren bir staj merkezi» olarak mahdut sayılı öğrencilere açık olan bir lisans sonrası, olgunlaştırma müessesesi, «**École Nationale d'Administration**» kısaca E.N.A. adı altında vücade getirilmiştir. Birlikçi ve merkezîyetçi Fransız hükûmet sistemine hâkim olan ana düşünceye uygun olarak devlet yapısının kilit noktalarına eş şartlar altında yetiştirilmiş gençleri yerleştirme amacını güden bu cüretli teşebbüsün gerçek maksadı, «olgunlaşmış fikir taşıyan kafalara siyasî hayatla modern ilim ve tekniğin yeni verilerini olumlu bir senteze ulaştırarak şekilde tanıtmaktır.» Bu genel yönelişi daha somut bir hale getirmek için 1951 den bu yana, hemen hemen hiç değişmeksizin E.N.A. da da devam ettirilen şu beş ana konuyu gözden geçirmede fayda vardır: «Modern devletlerde meclis ve hükûmetlerin âmmî işlerinin yürütülmesi üzerindeki etkileri», «İdarî reformlar problemi hakkında mülâhazalar», «Avrupa birliği problemini ilgilendiren siyasî, sosyal ve demokratik faktörler», «Dünya sendikacılığının aktüel problemleri», «Batı felsefesinin aktüel büyük problemleri». Görülüyor ki adı geçen reform sadece siyasî ilimler öğretimi ile araştırmayı ayırmak ve bağımsız kılmakla yetinmemiş, ayrıca teknik ve idarî alanda ihtisas bilgileriyle donattığı müstakbel yüksek idarecileri de siyasî bilgiler alanında yetiştirmeği lüzumlu bulmuştur. (66).

Buna nihayet 1954 de hukuk lisans öğretiminde yapılan köklü reformu eklemek gerekir. Anglo-Sakson müesseselerinden farklı bir hüviyete sahip olan Fransız üniversitelerinin özellikleri şöyle derlenebilir: a) Fransız üniversitelerinde 10 cu yüzyıldan bu yana değişmeyen klâsik bir işbölümü hâkimdir, buna göre üniversiteler hukuk, Felsefe, Fen, Tıp ve Eczacılık olmak üzere beş klâsik fakülteden kurulur. b) Bu fakültelerin kesin sınırlarla çizgili bölümleri, yeni veya disiplinlerarası inceleme konularının eklenmesini güçleştirmektedir.

c) Bu bölüme ortasında Hukuk fakültelerine tanınan mevkiin önemi, sadece hukuk öğretiminin genel, sistematik ve umumî kültürü ilgilendiren bilgilere dayanan özünden değil, ayrıca âmmî hukukunun süratli gelişiminden ve ekonomi bölümünün de bu fakültelere bağlanmış olmasından ileri gelmektedir.

d) Nihayet unutulmaması gereken bir nokta, Fransa'da sosyal ilimler fakültesinin bulunmamasıdır.

1954 te Hukuk fakültelerinde yapılan reforma göre üç yıllık öğretim süresine bir yıl eklenmiş bulunmaktadır. Ortak olarak öğretim yapılan iki yıl sonunda öğretim üç branşa ayrılmaktadır: hususî hukuk, siyasî ekonomi ve âmme hukuku ile siyasî ilimler. Buna ayrıca siyasî ilimler doktorası da eklenmektedir.

İkinci Dünya Harbinden sonraki yenileme devresinde siyasî ilimler disiplini Fransa'da üniversite bölümlerini aşip, akademik yapının içine yerleşmeği başarmıştır. Gerçi Fransa'da bu yeni disiplinin öğretimi geniş ölçüde hukuk ve tarih disiplinlerinin etkisi altında bulunmaktadır. Bununla beraber seçim sosyolojisi veya din sosyolojisinde olduğu gibi Fransız siyasî ilimleri, bugün sosyal faktörlerle de ilgilenmekte, dolayısıyla bu yeni ilmin disiplinlerarası karakteri ön plâna geçmektedir.

4 — Siyasî ilimler konusu ile ilgili görüşler :

Maurice Duverger'in belirttiği üzere, siyasî ilimlere ait her tanımın temeli, iktidar fikridir. Geniş bir anlayış çerçevesi içinde iktidarla ilgili bir sosyal fenomen siyasî ilimlere girmektedir. Buna karşılık daha dar yorumlara göre siyasî ilimler ancak iktidarın bazı görünüş veya şekillerini inceleyebilir. Bu ikinci yoruma göre siyasî ilimler, «devlet ilmidir».

a) Siyasî ilimler - devlet ilmi :

Bu anlayışa göre «siyaset» ve «devlet» terimleri birbirine bağlıdır. 1903 de Jellinek'in önderliğinde gelişen bu görüşe fazlası ile bağlı olan Fransız siyasî bilimcilerinden Marcel Prélot, Georges Burdeau ve Jean Dabin gibi aslında âmme hukukçusu olan düşünürler, siyasî ilimlerin gelişimini hararetle desteklemelerine rağmen, düşüncelerini bir türlü devlet gibi siyasî somut bir kavramdan ayırmamışlardır. BURDEAU, altı ciltlik «Traité de Science Politique» ve bir ciltlik «Méthode de la Science Politique» başlıklı eserlerinde geleneksel hukukî düşünceden zerre kadar bir fedakârlık yapmamaktadır. Ona göre siyasî ilimlerin kendine has bir konusu yoktur, ancak kültür ve metot olarak bir görev ifa eder. (67). Metotla ilgili eserinde siyasî ilimleri «muğlâk, belirsiz, genç, na-

(67) BURDEAU, Georges, La science politique, science pour l'homme, au Recueil Dalloz, 1950, Chronique V. Sh. 17, Col. 1, 2.

zilk, parçalanmış bir ilim» olarak vasıflandırmaktadır. (68). Buna benzer şekilde diğer bir Fransız âimme hukukçusu Dabin'e göre, siyaset ilmi ve devlet ilmi, eş anlamda kullanılan iki terimdir. (69). Hiç şüphe yok ki geleneksel bir hukukî yoruma öncelik tanıyan bu görüş, herşeyden önce hâkimiyet îdesini esas olarak benimsemektedir. Tâ Roma hukukunda kadar uzanan hâkimiyet teorisi, XX ci yüzyılın başında en şiddetli hücumlara Bordeaux'lu Léon Duguit ve öğrencisi Georges Scelles tarafından uğramıştır. Bununla beraber Hukuk fakültelerinde elân kuvvetle tutunmaktadır. Nitekim Charles Eisenmann, Boris Mirkiné - Guetzevitch, Jean Jacques Chevalier'yi de bu grubtan saymak gerekir.

b) Siyasî ilim - iktidar ilmi :

Bugün Fransa'da bilhassa genç kuşaklar tarafından daha çok benimsenen ikinci bir görüşe göre siyasetle iktidar fenomeni birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Nitekim Raymond Aron siyaseti, «mudil ve çok sayıda mevcut topluluklar içinde, fertlerle gruplar arasında beliren, otorite hiyerarşisi ile ilgili münasebetleri araştıran ilim» olarak vasıflandırılmaktadır. Anayasa uzmanı Georges Vedel'e göre, «siyasî ilimler kısaca iktidardır». İncelediği konular iktidardan doğan fenomenlerdir. Nihayet Amerikan siyasî ilimlerinin metodolojisini en açık bir şekilde tahlil ve eleştirmiş olan, üstelik siyasî partiler alanında teorik modeller geliştirmiş bulunan Maurice Duverger'e göre, siyasî ilimlerin konusu «iktidar, idare edenler ve kamu otoritesi» dir (70).

Bu yeni anlayış çerçevesinde, devlet, sosyolojik bir tahlile dayanarak gerçekçi bir tarife kavuşturulmaktadır. Devleti hukukî bir esasa dayandıran görüşle sosyolojik görüş arasındaki başlıca fark şudur: Hukukî görüşe nispetle devletler diğer insan toplulukları arasındaki fark, özü ilgilendirmektedir. Devlet egemen, diğer

(68) BURDEAU, Georges, Méthode de la Science Politique, Précis Dalloz 1959, Sh. 1-5.

(69) DABIN, Jean, Sur la science politique, Revue du Droit Public et de la Science Politique, 1954, No. 1, Sh. 23.

(70) DUVERGER, Maurice, op.cit., Sh. 13.

insan toplulukları değildir. Sosyolojik ayırım bu tefriki sadece bir derecelendirmeye dayattırmaktadır. Bütün insan toplulukları siyasî bir teşkilâta, bir müeyyideler sistemine ve maddî kuvvete sahiptirler. En gelişmiş bir siyasî teşkilât, müeyyide ve maddî kuvvete sahip olan topluluk, devlettir.

Bu görüş kabul edilince, devletle diğer insan toplulukları arasında önemli bir fark kalmamakta, dolayısıyla siyasî ilimler, devlet dahil, bütün sosyal grupları inceleme alanına çekmektedir.

Gittikçe daha fazla taraftar kazanan iktidar teorisi yukarıda sıraladığımız bilgilerden gayri, özellikle Jean Meynaud ve Pierre Duclos tarafından benimsenmiş bulunmaktadır.

Şukadar ki siyasî ilimleri çok kısıtlı veya çok geniş olarak açıklayan bu iki uç görüş arasında ortalama teriler de yer almaktadır.

c - Siyasî ilimler - karmaşık toplumlarda iktidar ilmi :

Bu görüşü özellikle savunan Fransız sosyologlarından **F. Bourricaud**'ya göre, siyasî ilimler bütün sosyal gruplar yerine «genel bir düzen içinde bulunan sosyal grupların çoğunluğunu» inceleme konusu olarak almalıdır. (71). İlkel grupları inceleme alanı dışında bırakan bu görüş **Aron** tarafından da benimsenmektedir.

Anglo-Sakson fikir hayatının aksine olarak problemleri her zaman belli kalıp, kategori veya teorilere büründürme alışkanlığında olan Fransızlar, siyasî ilimlerin mahiyeti konusundaki tartışmaları ayrıca metot açısından da geliştirmişlerdir.

5 — Siyasî ilimlerin metodolojisi ile ilgili görüşler :

a) Siyasî ilimler - köşebaşı ilmi :

Bu görüş kısmen 1939 dan önce hâkim olan düşünceden kaynak almaktadır. Buna göre «siyaset ilmi» yerine «siyasî ilimler» te-

(71) Bourricaud, F. Science politique et sociologie, *Revue Française de Science Politique*, 1958, Sh. 249 ve sonrası.

rimi rağbette bulunuyordu. Bu tercih aynı zamanda bütün ilim, daha doğrusu disiplinlerin insan hayatı ile ilgili bulunduğu noktadan hareket etmektedir. Bu takdirde sosyoloji, sosyal psikoloji, hukuk, tarih, beşerî coğrafya, felsefe, ekonomi, demokrasi, etnoloji, antropoloji, edebiyat, sanat ve felsefe disiplinlerinin hepsinde siyasî davranışı ilgilendiren bir kısım bulunmaktadır. Bunların karşılaşması ise «Köşebaşı ilmi» ni vücade getirmektedir.

b) Siyasî ilimler - müştak bir ilimdir:

Bu açıklamaya göre birinci görüşten farklı olarak siyasî ilimler, sosyal ilimler ailesinin en son mahsulüdür. Şimdiye kadar diğer sosyal ilimler tarafından ihmal edilen fenomenler ezcümle siyasî partileri, seçimleri, baskı grupları, siyasî karar verme yetirecini siyasî ilimler tarafından incelemektedir. Bu görüş Fransa'da özellikle Pierre Renouvoir tarafından savunulmaktadır.

c) Siyasî ilimler - Sentez ilmi :

Bu üçüncü izah tarzına göre siyasî ilimler, özellikle iktidarın en fazla temerküz ettiği, yani devletle ilgili olarak diğer sosyal ilimler yardımı ile elde edilen sonuçları senteze kavuşturmak suretile değerlendirmektedir.

Görüldüğü ki siyasî ilimler Fransa'da akademik bir disiplin olarak yeni yeni üniversite alanına girmekle beraber, cartésien düşünceye has bir tahlille şimdiden çeşitli somut ve sistematik tasniflerin geliştirilmesine sebep olmuştur.

Bu çeşitli teşebbüsleri en iyi derleyip, değerlendirmiş olan iki temel kitaptan biri Jean MEYNAUD, «Introduction à la science politique», A. Colin, 1959, diğeri Maurice DUVERGER'nin «Méthodes de la science politique» «Thémis serisi 1959 dur. Fransa'da yapılan siyasî ilimleri ilgilendiren çalışmaların bir kısmını toplamış olan değerli bir bibliyografya da Jean MEYRIAT, **La Science Politique en France, 1945 - 1958**, Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1960 kitabıdır.

Nispeten genç bir kuruluş olmasına rağmen, Fransız siyasî bilimciler halen bilhassa siyasî partiler ve seçim sosyolojisi alanında kayda değer araştırmalar gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. (72).

(72) Bu araştırmaların başlıcaları şunlardır:

- a—Siyasî partilerle ilgili olarak: DUVERGER, Maurice, *Les Partis Politiques* Paris, A. Colin, 1 ci baskı 1951, GOGUEL, François, *La politique des partis sous la Troisième République*, Paris 1946, Edit. du Seuil, LAVAU, Georges, *Partis politiques et réalités sociales*, Paris, A. Colin 1953, *Partis Politiques et classes sociales en France*, Sous la direction de M. Duverger, Cahiers de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1955, DUVERGER, Maurice, *The Political Role of Women*, UNESCO 1955,
- b—Seçim sosyolojisi ile ilgili olarak:
 GOGUEL, François, *Initiation aux recherches de géographie électorale*, Paris, 1947,
 GOGUEL, François, *Géographie des élections françaises de 1870 à 1951*,
 GOGUEL, François ed. *Nouvelles études de sociologie électorale*, Paris 1954,
 SIEGFRIED, André *Géographie électorale de l'Ardèche sous la III République* Paris, A. Colin 1949.
 DUPEUX, Georges, *Le Front Populaire et les élections de 1936*, Paris A. Colin 1959,
Les élections du 2 janvier 1956, l'Association Française de Science Politique, A. Colin, 1957.
Le Referandum des septembre et les élections de Novembre 1958, L'Association Française de Science Politique, A. Colin, 1960.